

Kaunis kolmküla: Valgejõe-Vanaküla-Parksi

Kuusalu valla Lahemaa maakülade mälumaastikud Ajalooline õiend

Koostanud Allan Alaküla, 2018 Valgejõel

1. Allikad ja historiograafia

Kolme küla ajaloo allikatest on olulisel kohal kirjalikud arhiivimaterjalid, millest vanimaks võiks tinglikult pidada Valgejõe küla esmamainimist 1290. aastal Taani kuninga Erik Menvedi poolt (pärgament asub Taani Riigiarhiivis). Kolga mõisa revisjon annab vanima viite Valgejõel 1585. aastal asunud majapidamise – kõrtsi – kohta (dokument asub De la Gardie arhiivis Lundi Ülikooli Raamatukogus). 17. sajandi lõpust lisanduvad mh kolme küla kujutavad detailirohked kaardid, 1694 Kõnnu mõisa kaart ning sajandi lõpuga dateeritud Kuusalu kihelkonna kaart (mõlemad Eesti Rahvusarhiivis).

18. sajandi lõpuveerandist alates täiendavad allikabaasi hingeloendused ning Kuusalu ja Kadrina kihelkonna kirikumeetrika.

19. sajandil teisel poole pilti rikastavad Kõnnu vallavalitsuse ja vallakohtu materjalid.

20. sajandi algusest on olulisemad talude päriksostmise toimikud.

Vabadussõjas toimunud Valgejõe lahingust on mitmeid kaasaegseid ja hilisemaid dokumente Eesti Rahvusarhiivis.

Sõdade-vahelise perioodi kohta käiv arhiivimaterjal valgustab põhjalikult külade seltsielu ja ettevõtlust. Teise Maailmasõja järgset aega katavad kolmküla hõlmanud kolhooside, masinaühistu ja metsamajandi tegevusest arhiveeritud toimikud.

Kirjandusmuuseumi Rahvaluulekogudesse on jõudnud massiivselt kohapärimust, aga ka muid viiteid kõigist kolmest külast ja nende külade kohta, mis enamasti on kogutud 20. sajandi 30-ndatel ning 50-60-ndatel aastatel.

Ametlikke arheoloogilisi uuringuid pole külade alal toimunud. Hobi-otsijate ja juhuleide pole neist küladest teadaolevalt muuseumikogudesse jõudnud. Viimasest neljast sajandist pärit mündid ja valdavalt 20. sajandi esimese poole sõjamoona on aga üsna tavaline leiuaaines eriti Tallinn-Narva vana tee ümbruses. Rahva mälus on ka tee-ehitusel 1920-ndatel Venemäe nime saanud künkast liiva võtmisel välja tulnud suur hulk vene sõdurite säilmeid (Põhjasõjast või veelgi varasemast ajast).

Valgejõe, Vanaküla ja Parksi külade ajalugu pole eraldi ega üheskoos pikemalt ja terviklikult käsitletud.

Küll on eelkõige arhiiviallikate rohkusest tulenevalt neid külasid võrdlemisi sagedasti nimetatud üldistes ajalookäsitlustes.

Rahvaluule ja kohapärimuse kogujatest tuleb eelkõige nimetada Gustav Vilbastet ja Endel Varepiti. Vilbaste käsikirjad annavadki esimese ja seni põhjalikema ülevaate ka nende külade ajaloost.

Arhiivimaterjale, mis puudutavad eriti külade asustusajalugu ja agraarolusid, on käsitletud Enn Tarvel Lahemaa ajaloo mõlemas väljaandes. 1970-ndate keskel läbi viidud Lahemaa talude seisu fikseeris Jüri Linnuse juhitud uurijate rühm. Vanakülast kogutud mitmeid rahvalaule on toimetanud trükki ja vinüülplaadile Ingrid Rüütel.

1980-ndate keskel oli külade ajaloo lokaalsest perspektiivist käsitlemisel oluliseks tähiseks Metsamajandi 40. juubeli tähistamiseks koostatud fotoalbum. Lya Mägi ja külaseltside eestvedamisel koondati seejärel jõud kolmküla esmamainimise 700. aastapäeva tähistamiseks 1990. aastal. Lisaks Loksa vallavanema Andres Allmägi valmistatud mälestuskivile (kus Parksit ei nimetata, sest see oli siis Vanaküla osa) koostati mahukas foto-ekspositsioon kõigi kolme küla majapidamiste kohta. Mall Pärn koostas Valgejõe ja Vanaküla 28 vanema talu elanikest ajaloolised ülevaated. Külade esmamainimist on edaspidi tähistatud 5-aastase välbaga ning 2015 korraldas Vanakülalt Triin Põllmaa kolmküla majapidamiste uue pildistamise.

Omaenda ja sugulaste mälestusi Vanakülalt on ilukirjanduslikus võtmes avaldanud Kaja Sepp 2018. aastal ilmunud raamatus Kassiiseloom.

Valgejõe külaselts on kogunud lisaks fotoekspositsioonile koopiaid arhiividokumentidest ja ka eravaldues olevatest dokumentidest: skeemidest, lepingutest, referaatidest, uurimustest. Osaliselt on need sisukorraga varustatud mapis, osadel dokumentidel esineb küll numeratsioon, kuid nimekiri puudub ning suur osa dokumente on ka ilma viideteta. Tinglikult on see dokumentide kogum siin töös nimetatud Leili Valgu erakoguks, kuna see on olnud hoiul tema kodus Saueaugul. Sisuliselt on tegu siiski Valgejõe-Vanaküla-Parki kolmküla arhiivi väärrika algega, mis vajaks dokumentide mõningast säilivuse parandamist (näiteks fotokogu kiletamist), paremat süstematiseerimist (alates dokumentide täieliku nimistu loomisest) ja digiteerimist. Jõudumööda olen käesoleva õiendi koostamiseks just viimasega käepäraste vahenditega (kodune skanner ja mobiiltelefoni kaamera) ka tegelenud.

Probleemseks on külade ajaloo käsitlemisel 1939. aastal itta nihutatud Valgejõe ja Vanaküla, Kõnnu valla- ja Harju maakonna piir, mille tõttu valdava osa jõe idakaldal asuvate külaosade varasem ajalugu kajastub naabermaakonna/kihelkondade ja mõisate kaudu.

Kuna kolme küla välispiir on läbi ajaloo muutunud võrdlemisi vähe, aga nende omavahelised piirid väga suures ulatuses, siis on käesoleva õiendi koostaja meelest igati sobiv ja samas ka vältimatu kolme küla ajalugu käsitleda ühtse tervikuna.

Kolmküla ükssarve või sfinksi meenutav kontuur kõlab kenasti kokku paiga lopsaka mälumaastikuga. Fragment Maa-Ameti asustusüksuste kaardilt 2018.

1.1 Trükised

Raamatud:

Lahemaa vanad laulud. Koostanud R. Mirov, I. Rüütel ja V. Tormis. Kirjastus Eesti raamat, Tallinn 1977.

Lembit Arulo, Nii see võis olla. Põhjaranniku külaelust läbi aegade, Varrak 1994 (lk 86–88 Valgejõe külast).

Aide Lomp, Rahvalikke ütlemisi Valgejõelt / Rahvast luulest ja meretuulest. Keila, 2000. (Harjumaa uurimusi 5). Lk. 116–117.

Enn Tarvel, Lahemaa ajalugu, Tallinn 1983

Endel Varep, Ajaloolis-geograafilisi märkmeid asustuse kujunemisest Lahemaa rahvusparki lõunaosas / Lahemaa uurimused II, Tallinn Valgus 1985.

Kaja Sepp, Kassiiselo, Petrone Print 2018.

Artiklid

Allan Alaküla, Prantslasest Rootsi kapten De la Blaque Valgejõel, Virumaa Teataja 16. november 2015

<https://virumaateataja.postimees.ee/3400309/prantslasest-rootsi-kapten-de-la-blanque-valgejoel>

Allan Alaküla, Valge laik Harju ajaloo – De la Blaque, Ajakiri Ajalugu 2017/08

Allan Alaküla, White Spot in White Rivers History - Adventures of Captain De La Blaque in French, Swedish and Polish Courts, Revue Histoire Nordique n° 24 (2017)

Allan Alaküla, Valgejõe lahingust möödub 100 aastat, Sõnumitooja 5. 12.2018

Matti Kröönström, Kolme küla päeval, Harjumaa 18.07.1995, (ülevaade kolmküla 705. juubeli tähistamisest, Teemu Tieseli fotodel Valgejõe metskonna kontorihoone, kohalik näitering ja Loksa vallavanem Andres Allmägi selgitamas külakivi tekkelugu – Allmägi ise on kivi kinkinud ja ka sellele teksti peale raibunud).

Eda Liiväär, Valgejõe - viimane verstepost külade hindamise ringil, Harju Ekspress 2009 6. november, lk. 5 (mh räägib Leili Valk külaseltsist)

Ilmar Palli, „Kõrboja peremees“ võteteks tuli Vene sõjaväelt kõigepealt luba välja kaubelda, Maaleht 3.11.2011, (mh meenutab Leili Valk filmitegu Saueaugul).

Nasta Pino, See maa, see rahvas, see keel, Postimees Extra, 21.02.1998, (essee Vanaküla Mäepealse talu perenaisest, tänu kelle sugustele autori arvates „ongi olemas eesti naised ja eesti mehed, kestab Eestimaa“).

Tiit Randloo, Hunt esikus. Kus lammas? Harju Elu 29.09.1987, (pikem lugu Harju TTV kudumistsehhist, Alo Raidmaa fotodel tsehhi juhataja Silvi Talpsepp, korrutajad-heietajad Leili Valk ja Rubo Lomp ja ketraja Tarmo Kalamets).

Aive Sarjas, Suure talu suured hobused, kes armastavad porgandeid ja tööd“,

Oma Hobu 2012 nr. 4, august, lk. 52-56 : ill. Kuusalu valla Vanaküla Aaviku talu peremees Ennu Tšernjavski tegeleb ka eesti raskeveohobuste kasvatusega.

„Ilmar Heinsoo veerand sajandit“, Sõnumileht 06.08.1996, (lühike ülevaade Valgejõel sündinud ning alates 1971. aastast Kanadas Eesti Vabariiki esindanud mehest).

Ülle Tamm, Valgejõe spordipäeval Loksa vallas osales sadakond last, Sõnumitooja, 28.08.1996, (kiigeplatsil seitsmendat aastat järjest toimunud spordipäeval osalenud laste arv oli rekordiline. Spordipäevade idee Uve Pärnalt, peakorraldaja Leili Valk. Loksa vald toetas 1000 krooniga).

Ülle Tamm, Valgejõe, Vanaküla ja Parksi 710; Rahvas pidutses äikesevihmast hoolimata; Valgejõel asutati kolme küla ühendav MTÜ; Elret Epner Vanakülüst käis Soomes sõdimas, Sõnumitooja 19.07.2000.

Ülle Tamm, Pillimees, mängi üks lugu veel, Sõnumitooja 26.07.2000, (mh ülevaade lähiumbruses tegutsenud ansamblitest ja pillimeestest 1970-80-ndatel aastatel).

Ülle Tamm Külastajad hindasid Kuusalu külade kohvikutepäeva parimaks Valgejõe, Sõnumitooja 21.08.2013, (kohvikut pidasid Kadi Talpsepp, Õime Järvila ja Leili Valk).

Ülle Tamm, Kogenud kirjakandja teab lehetellijaid une pealt, Sõnumitooja 17.05.2017 (mh Leili Valk räägib Saueaugul asunud sidejaoskonnast).

Ülle Tamm, Kaja Sepp kirjeldab raamatus „Kassiisloom“ oma lapsepõlve Vanakülas, Sõnumitooja 04.01.2018.

Ülle Tamm, Valgejõe külas on nüüd Vabadussõja lahingu 100. aastapäeva mälestuskivi, Sõnumitooja 02.01.2019.

Kristina Traks, Ilma põllumajanduseta maaelu, Postimees, Maaelu, 3.11.2016.

<https://maaelu.postimees.ee/3896249/ilma-pollumajanduseta-maaelu> (Triin ja Mangus Põllmaa tähistavad kuu aja pärast maal elamise kümnendat aastapäeva. Nende kodu asub Harjumaa serval Vanakülas.)

Kadri Tramm, Valgejõe Veinivilla uus ärkamine,

Maakodu 2016 jaanuar, lk. 64-68 (endisesse metskonnamajja on Tiina Kuuler ja Allan Alaküla koos poegade Gregori ja Gabrieliga rajanud Eesti esimese marjaveinitalu).

J. Univer, Kuidas Harju talupojad välja rändasid, Harju Elu 02.10.1970, (mh ülevaade 1884 alanud ettevalmistustest Vanaküla inimeste väljarändeks Simititsasse Jamburgi lähedal).

E. Uritamm, Pikakose pianistist perenaine, Pärnu Postimees 1994 1

Leele Välja, Maakodu nagu muuseum, Eesti Naine, 1999 (ülevaade Anne ja Hannes Sundja pere elust huvitava kultuurilooa Pikakosel. Kaido Hageni fotodel mh endisesse jõujaama ehitatud saun ja vanavaramuuseum).

Tele- ja raadiosaated

Vikerraadio, Videvikutunnil, 1983, 29 minutit

<https://arhiiv.err.ee/vaata/videvikutunnil-07>

Toimetaja Rein Milistver. Režissöör ja saate autor Hubert Veldermann. Videvikutund Valgejõel Vanakülas Mätliku talus külas Ruth Talpsepal, kes räägib oma tööst, kodust ja lastest, laulab rahvalaule, loeb oma kirjutatud luulet, jpm. Kavas I programmis 25.09.1983. VAS-964.3

ETV, Kodukandilood, Valgejõe, 1992, 49 minutit

<https://arhiiv.err.ee/vaata/kodukandilood-valgejoe>

Valgejõe, Vanaküla, Võsuaru, Pikakose, Nõmmeveski on paigad Valgejõe kaldal, kus raadiomehe Erni Järvsoo kutsel sai käidud. Režissöör Erich Rein.

ETV, Ajavaod, Pikakose mosaiik, 2011, 29 minutit

<https://arhiiv.err.ee/vaata/ajavaod-pikakose-mosaiik>

Hanno Kompuse projektiga maja sobib Valgejõe maastikku. Toad, mööbel ja pildid seintel räägivad lugu inimestest, kes siin olnud: Aleksander Mohrfeldt, Helmi ja Karl Viitol, Liina Reiman, Erna Vilmer Raimund Kull, Ants Lauter jpt. Nüüd on Pikakose koduks perekond Sundjale. Saate autor Mati Talvik, režissöör Indrek Kangur.

1.1 kaardid

Curland, Lifland, Estland, Ingermanland och Wiborg Län, 17. sajandi keskpaik, SE/KrA/0403/32/04814

Könde hof, 1694, Horn

Kusahl sohn , 17. saj lõpp

Revalsche kreis, 1798, Mellin

Gouvernement Estland, 1867, SE/KrA/0403/32/128 03 05

Ehstland, 1884, Schmidt

Kolga, Kiiu, Kõnnu ja Loo majoraatmõisa aluskaart, metsaliikide kaart 1902

Valgejõe, Vanaküla ja Parksi külade skeemid, ca 1989. Leili Valgu erakogu.

1.2 Arhiiv

Valgejõe/Witena küla esmamainimine

Rigsarkivet (DK), Ny Kronologisk Række no. 96-c.

https://www.sa.dk/daisy/fysiske_enheder_detaljer?a=&b=ny+kro+r%C3%A6k&c=&d=1&e=2015&f=&g=&h=&ngid=&ngnid=&heid=98407&henid=98407&epid=3670929&faid=11&meid=5173844&m2rid=7544112&side=1&sort=&dir=&gsc=&int=&ep=&es=&ed

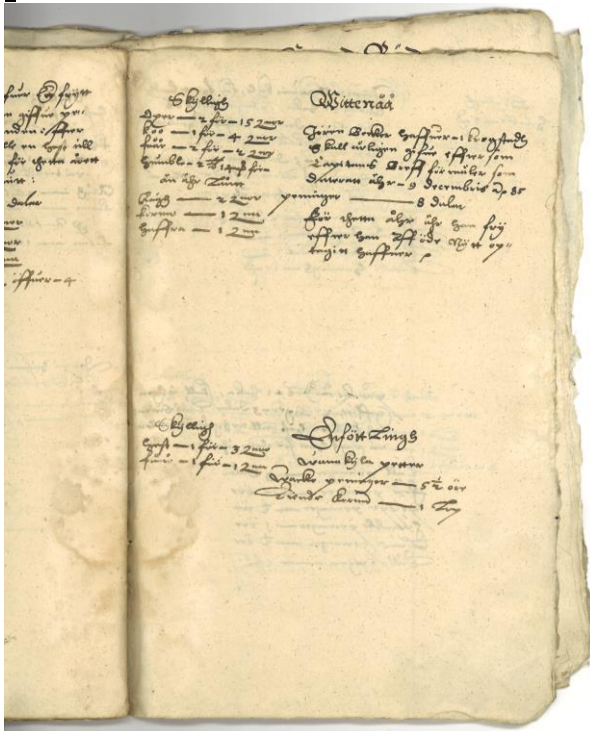

Erik Menvedi edikt Kolgas tsistertslaste valduste laiendamisest, 20. september 1290

Valgejõe kõrts

LUB, De la Gardieska Arkivet . Topographica Baltikum 19a 1586-12-16 Inventering av Kolk av kapten Johan De la Blaque m.fl. Svenska.

http://www.ub.lu.se/sites/ub.prodwebb.lu.se/files/forteckning_over_topographica_baltikum.pdf

Kolga mõisa revisjonis Valgejõe kõrtsi rendileping, 9. detsember 1585

Die Revision vom J. 1586 und die Befragung vom J. 1589. Von Paul Frhr. von Ungern Sternberg, Reval, 1915.

Weiszenaw I 72 — cf. Witten Ahe. ; `den Krug zu Weiszenaw` ; Witten Ahe (Weiszenaw) I 58 — Bach Walgejöggi („weisser Bach“), welcher die Grenze zwischen Harrien und Ierwen einerseits und Wierland andererseits bildet.

EAA.2630.1.600 Kolga majoraadivalitsuse teadaanne "Valgejõe" kõrtsmik Jaska Viikmanile müügi lõpetamise kohta 30.07.1896-07.08.1896
(Kõnnu vallakohtu kinnitusel jättis parun Stenbock kõrtsis edasise kauplemise kõrtsmiku riisikole)

Talude päriseksostmine Vanakülas

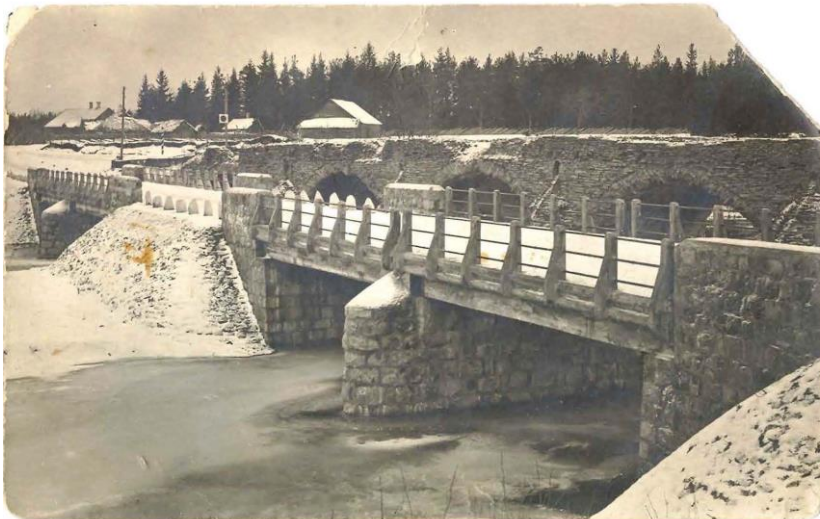
EAA.2630.1.1291 Kõnnu mõisa omanik krahv Michael Stenbocki teadaanne Kolgaküla, Vanaküla ja Uuritsa küla renditalude müügitingimuste kohta 21.06.1905
EAA.2630.1.1353 Teadaanne Kolgaküla ja Vanaküla renditalude müügitingimuste kohta 03.07.1906-07.07.1906
EAA.2630.1.1438 Teadaanne Kolgaküla, Vanaküla, Vihasoo, Tammispa ja Kasispa külade renditalude müügitingimuste kohta 18.06.1907
EAA.2630.1.1518 Teadaanne Kolgaküla, Vanaküla ja Kasispa renditalude müügitingimuste kohta 30.06.1908-14.07.1908
EAA.2630.1.1618 Teadaanne Kolgaküla, Vanaküla, Kasispa ja Loksa külade renditalude müügitingimuste kohta 01.07.1909

Valgejõe sild

ERA.987.1.78 Valgejõe silla keeglite kinnitamise eelarve, silla läbilõige ja projekt, 1919–1920 (1917 tehtud töö eest maksis Eesti Vabariik)
EMM _ 450:41 A 329:41 toimik Valgejõe sild
EMM F 88:224 kuni F 88:244 fotod Valgejõe sillast aastatest 1953–1954
EMM F 193:94 foto Valge jõe sild. Arvatav aeg 1937–1950
EMM F 193:95 kuni F 193:98 fotod Valgejõe sild enne ümberehitust. 1954
EMM F 193:99 kuni F 137:105 fotod Valgejõe sillast (ümberehitusese ajal) 1954–1956
EMM F 193:106 kuni F 193:109 Valgejõe (betoon)sild (valmis) 1956
EMM F 196:39 ja F 196:40 fotod Valgejõe puitsilla ümberehitusest 1957
EMM F 1996:41 kuni F 196:45 fotod Valgejõe raudbetoonsilla ehitusest 1957

EMM F 137:15 foto Kuusalu-Valgejõe lõik 1978–1980

EMM F 137:17 kuni F 137:66_fotod Kuusalu – Valgejõe lõigu avamisest 1980. Silla ehitas Hans Volberg (August Volbergi ja Erika Nõva isa)

Valgejõe vana võlvidega sild ja „uus“ sild. Foto ca 1920.

Valgejõe lahing 22.–24.12 1918

ERA.544.1.201 Major Paurmani kirjad 4. Jalaväepolgu ajaloo koostamise kohta

ERA.2124.3.1556 Tuvikene, K., kapten – kirjutus Vabadussõja sündmustest "5. Jalaväepolk". Masinakirjakoopia. 1932. Lk 207–210

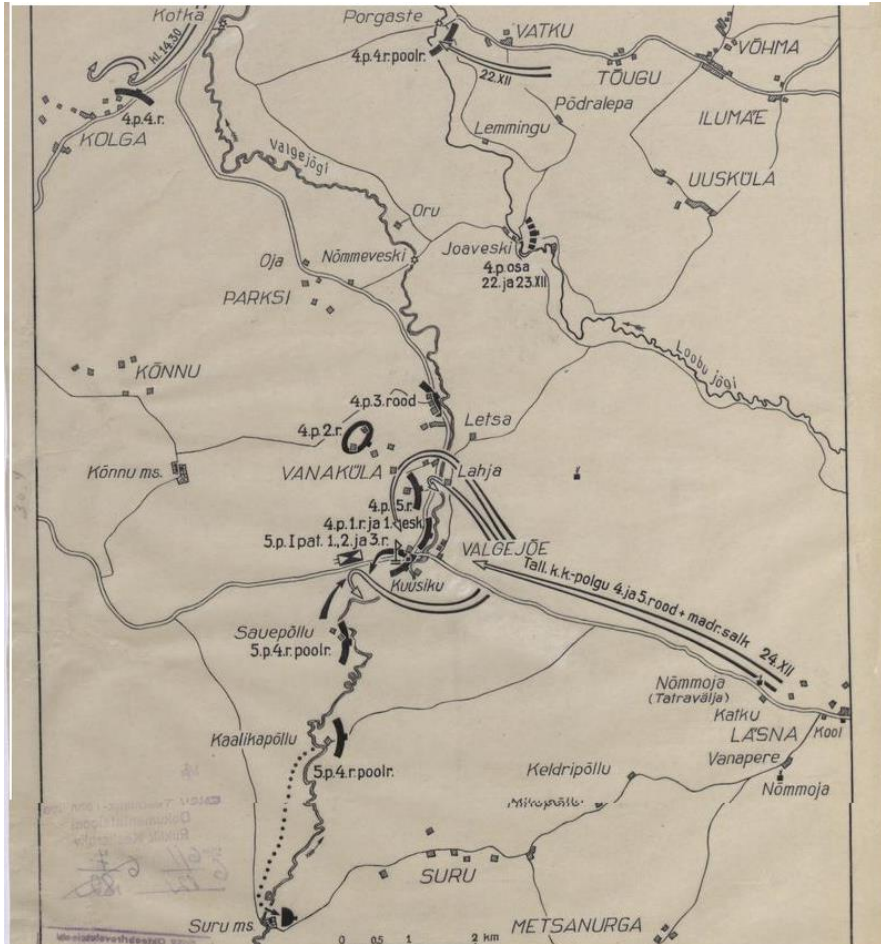
ERA.544.1.32 1. roodu sõjategevuse kirjeldus

ERA.2124.3.1304 Sildus, Robert, 4. Jalaväepolgu reamees – mälestusi Vabadussõja sündmustest "Meie rood Valgejõe lahingus". Käsikiri

ERA.2124.3.1051 Põld, Jakob, 5, Jalaväepolgu reamees - "Mälestusi Vabadussõjast". Käsikiri 29.04.1938. Lk 10-11.

ERA.R-1534.1.19 Приказы по 1-ому Ревельскому Эстонскому Коммунистическому Стрелковому полку

ERA.R-1534.1.20 Приказы по 1-ому Ревельскому Эстонскому Коммунистическому Стрелковому полку

ERA.T-6.1.82 leht 7 vägede paiknemine Valgejões 5. Rakvere jalaväepolgu skeemil

Valgejõe lahing toimus Vabadussõjas 1918. aasta 22.–24. detsembrini Valgejõe külas ja selle lähikülas.

Lääne poole taganesid Eesti Rahvaväe 4. polgu 1., 2., 3., 4., 5. rood ja 1. eskadron ning 5. polgu 1., 2., 3. rood ja 4. roodu poolrood. Peale tungisid Tallinna Kommunistliku Kütipolgu 4. ja 5. roodu võitlejad koos madruste salgaga. 4. polgu 1. rood jõudis Läsna külast taandudes Valgejõe külla 21. detsembri õhtul, kus võeti Narva maanteel kaitse sisse jõe idakaldal. 22. detsembri pärastlõunal löödi tagasi vaenlase kerge rünnak. 23. detsember möödus vaikselt. 24. detsembril hakkas vaenlane pärast suurtükiväe ettevalmistust vasakul tiival peale tungima seades üles neli kuulipildujat. Vaenlane tungis läbi 5. polgu positsioonide 4. polgu 1. roodu selja taha, mispeale viimased said käsu mööda Narva maanteed taganeda Männiku liinile, mis sama päeva õo hakuks ka täideti.

Umbes kümne kilomeetrise lõigul Kolgakülast kuni Valgejõe küla lõunaservani oli Eesti Rahvaväes väljas 234 meest, kes olid paigutatud gruppidega Kotka-Valgejõe teele, põhiliselt siiski Valgejõe ja Vanakülasse. Gruppide vahel olid valvasid patrullid. Jõgi oli osaliselt

jäätunud, kohati lahti. Mets asus jõe mõlemast kaldast 100–200 meetri kaugusel. Eesti Rahvaväes võidelnust langes Valgejões 22.12.1918 Sõmeru vallast pärit Karl Nurk (suri Tallinna 1. Sõjaväehaiglas) ning 24.12.1918 Kalvi vallast pärit Jakob Johani poeg Lokutar. Punaste poolel sai Vanaküla hõivamisel haavata 5. roodust laskur Andrei Andriainen, kes hospitaliseeriti 24.12.1918.

Allikas Wikipedia

№ № по родам	Имя и фамилия	Категория	За 1 ^ю раз всего сражений	Оклад	Примечание к выдане
1.	Кабл Микк	Кавандоб 2-й бат.	1-15	1200	600
2.	Ан-Фр Тороминас	Кавандоб	1-15	1000	500
3.	Ан-Фр Саккес	Парубьяне кавалерийск.	1-15	900	450
4.	Ан-Фр Кабк.	Взвод 1-го бат.	1-15	800	400
5.	Ан-Фр Булла	Взв. 2-го бат.	1-15	800	400
6.	Капс Тикес	м. м. раз.	1-15	900	450
7.	Уван Соини	Взвод кав.	1-15	600	300
8.	Оскард Сетес	—	1-15	600	300
9.	Уван Юналайнен	—	1-15	600	300
10.	Кабл Вейем.	—	1-15	600	300
11.	Валентин Спелуус	Кавандоб	1-15	600	300
12.	Кабл Тиндосов.	Спец. бат. 5-й бат.	1-15	600	300
13.	Анри Кауберг.	Спец. бат. 2-й бат.	1-15	600	300
14.	Денис Ан...	—	1-15	600	—

Tallinna Kommunistliku Kütipolgu 5. roodu palkade tabel 1918. a. detsembri esimese poole eest. ERA.R-1534.1.19 Приказы по 1-ому Ревельскому Эстонскому Коммунистическому Стрелковому полку.

Kapten Walter Lents meenutab ajalehes Virulane 24. detsembril 1931 "Hetki Jõuludest Vabadussõja päevilt", kuidas Valgejõe metsas on 24.12.1918 kaks eksinud punast maha lastud: „Jõululaupäeva õhtul leidis aset metsa eksinud kahe punase tagaajamise seiklus. Nimelt oli eksinud kaks punawäelast Walgejõe piirkonna metsa, keda meie sõdurid kohtasid, kuid kätte ei saanud. Püüti igal moel, küll laskmisega ja tagaajamisega aga tabada neid ei õnnestunud. Wiimati kutsuti polgu staabist vabatahtlik N., kes oli tuntud oma erilise sihtimisvõime poolest. Viimasel läks korda punakaartlasi kaugusest maha lasta. „Waewatasuks“ anti talle 20 kerentskit, mis leiti kahe mehe taskutest.“

<https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=virulane19311224.1.3&srpos=72&e=-----et-25--51-byDA%2cbyAU%2cbyTI-txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-valgej%C3%B5e----->

Võimalik, et tegu oli Kütipolgu komandöri käskkirjas nimetatud ratsaluurekomando ülema Teofilus Vaher'i ja luuraja Johannes Udel'iga, kes 'vangi langemise' tõttu 23.12.1918 polgu

varustuselt ja leivalt maha arvati. Tõsi, käskkirjas on vangilangemise kohana nimetatud Torma küla, mida polgu tegevuspiirkonnas teada pole. ERA.R-1534.1.19, Lk 131.

Arvestades 24.12 toimunud kiiret taganemist Valgejõelt on aga kaheldav ka kapten Lentsi versioon, et kahe eksinud vastase tabamiseks toodi polgu staabist Kemba karjamõisast Valgejõeale eraldi kohale täpsuslaskur. Samas artiklis räägib Lents, kuidas polgu staap jättis samal päeval taanduma kiirustades maha tulele pandud priske jõuluroa.

Valgejõel tegutsenud organisatsioonid 1920-1940:

ERA.14.3.772 Valgejõe Muusika Selts "Kannel", 1929 Siseministeriumis registreeritud, toimik

0099.

Keelpilliorkester Saueaugul: Bernhard Epner, Raul Niilis, Herbert Luks, Agu Voog laid, Anaste Suvinõmm, Helmut Niilis, Amanda Niilis, Erich Suvinõmm, Leonhard Lindemann

Kuigi muusikaseltsi registreerimine jäigi bürokraatiasse kinni ning ametlikult tegevust ei alustanud, ei takistanud see kolmküla muusikainimeste mängulusti. Foto Leili Valgu erakogust.

ERA.14.5.1132 Valgejõe Loomakasvatuseühistu, 1939 Siseministeriumis registreeritud, toimik (Korduskatsel registreeritud, tegevuse järgi toimikus pole)

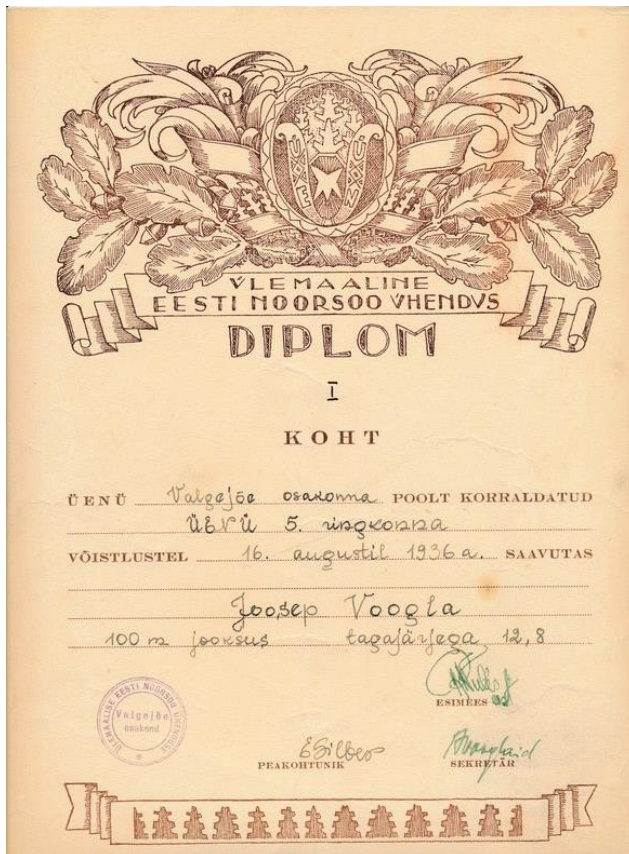

*Karjakasvatajate kursus Abramil 1930.-nendatel aastatel.
Sõeaugu Selma, Oskar Ellen, Ajaotsa Beti, Haaviku Leeni,
Lahja Ida, Haaviku Jaska, Kaasiku Liisi, Kuusiku Erna,
Abrami Aleksander, Kuusiku Liine, Luksu Maali, Kärka
Gustav ja Minna, Saueaugu Leeni, Tagavälja Ida, Kaasiku
Gustav, Abrami Mahta, Tagavälja Julius,*

Põllumajandusliku õpet korraldati ühiselt terves kolmkülas.

ERA.847.1.463 Ülemaalse Eesti Noorsoo ühenduse Valgejõe osakond, 1931–1940 (Registreerimise materjalid, tegevuse ülevaated, kuulutused, plakatid, kirjavahetus, pikantsed seigad).

ESM Fp 435:4 D 1237/F5-2/238 ÜENÜ Valgejõe osakonna kergejõustikuvõistluste diplom 12.8.1934 (Diplom Joosep Andreile Ülemaalse Eesti Noorsooühenduse Valgejõe osakonna korraldatud Põhja ringkonna võistlustelt kergejõustikus 1934, kolmikhüppes II koht, 11,57m).

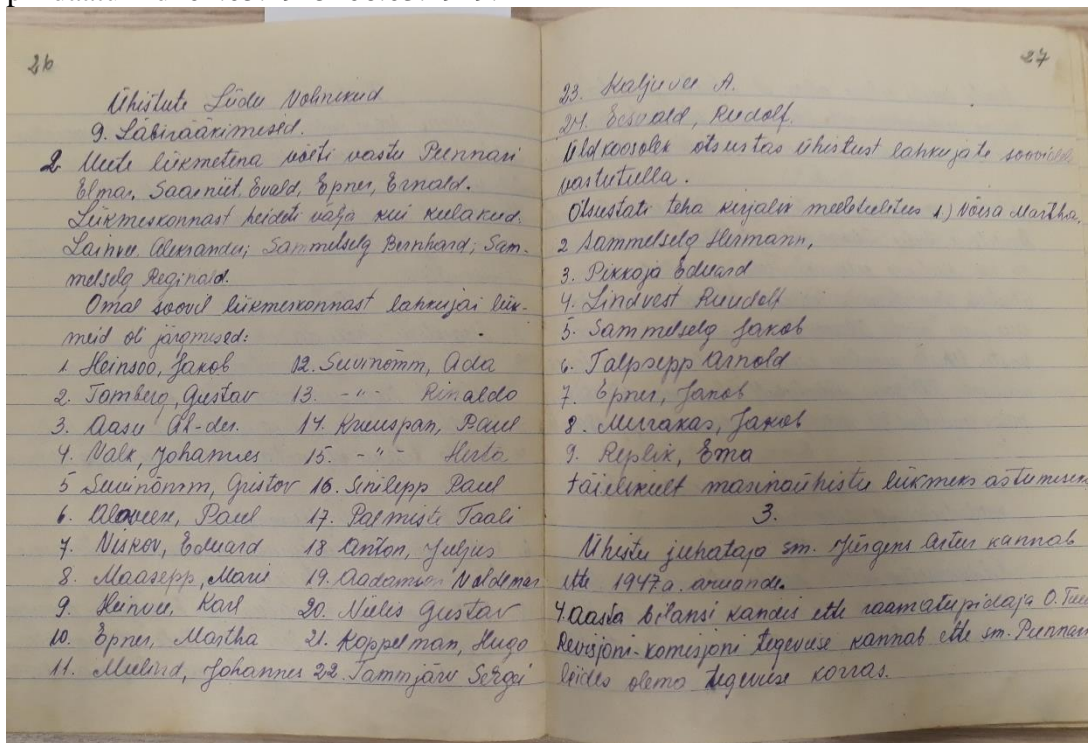
ESM Fp 435:10 D 1243/F5-2/244 ÜENÜ Valgejõe osakonna korraldatud 5. ringkonna võistlused kergetõustikus 16.08.1936; 1. koht 100 m jooksus (12,8) Joosep Voogla'le (sünninimi Andrei, Joosep).

ETMM _ 8279 Af 136:1/S2:141 Plakat:Võhma Vabatahtlik Tuletõrje Ühing:pidu:M.Jotuni:Mehe küljeluu:ÜENÜ Valgejõe näitetrupp (2.Kevadpühal 29. märtsil 1937. Tants. Rikkalik einelaud alkohooliga).

Asutused/Organisatsioonid 1940–1990
LRA Valgejõe metskond 40, 1988

ERA.4000.2.758 Valgejõe-Vanaküla Masinaühistu üld- ja juhatause koosolekute protokollid, piirdaatumid 01.05.1945–06.03.1949.

Annab põhjaliku ülevaate ühistu tegevusest ja oludest, sh küüditamise eel kulakute lahkumisest ühistust. Pildil osa 29. veebruaril 1948 toimunud ühistu üldkoosoleku protokollist, kus päevakorras olnud kulakute väljaheitmise asemel otsustati rahuldada 24 liikme soov ühistust ise lahkuda.

Suuline pärimus

- KKIP0058, Päevik kohanimedega kogumiselt Kõnnu, Kolga ja Anija vallas 20. VII–12. VIII 1949. Koostanud Elli Koff (V kursuse mittestatsionaarne üliõpilane, alustab Kõnnu vallas Parksi, Vanaküla, Valgejõe küladest)
<http://emsuka.eki.ee/view/book/573/0>
- KKIMT0074 Murdetekste Kuusalu ja Harju-Jaani kihelkonnast (Kõnnu, Kolga ja Anija vald). Elli Koff, 1949 (Kõnnu valla Uurita külast 64.a. Kaarel Heinver räägib alalõigus „kertsid ja laadad“: „Keige lähem laat kui ma nuor olin, olli Viitna laat aastat viiskümmend tagasi, sial on laat paergagi. Siis tulli Liiva laat üks nelikümmend kaks kolm aastat. Soodla laat ja Jeelähtme laat olli vanem. Valgeje laat asuttatt iljem. Tallinnaga oli ühendus alati./.../ Vähemalt kuus kord pidi ikka saama (linnas) käidud. Kolm päeva kulus linnareisu piiale ära. Igal pool olid kertsid, sial sai viina ja magada. Kohe alguses oli Valgeje kerts.“ Järgneb ammendav loetelu noores teismes poisid mällu veel vanuigigi kinnistunud kõigist kõrtsidest ja nende vahelisest kaugusest pooleverstalise täpsusega teel Tallinna. Sel ca 60-kilomeetriselt vahemaalt meenutab ta 20

kõrtsi. „Linna viisime marju, liha ja veid. Piima siit ei viidud nii kaugelt ja veel nippet näppet, mis kätte sai.“)

<http://emsuka.eki.ee/view/book/646/0>

- ERA II 165, 99/100 (1) < Haljala khk., Aaspere v., Valgejõe k. - Ilmar Heinsoo, Kõnnu algkool < vanemate meeste suust (1937) Kontrollis Kadi Sarv. Valgejõe madu. Valgejões elas palju aastaid tagasi suur kollasekirju madu. See olevat õnnemadu. Madu lennanud siia kaugelt. Ennem ei olnud selles peres, kus kohal madu asus, õnne, kuid mao tulekul kasvanud taluvara mitmekordseks. Sellest ajast liigub rahva seas lugujutt ühest perepojast, kes nõia poolt olevat muudetud maoks. Madu kadunud nõia juurest ja hüpanud jõkke just oma talu kohale. Perel, kus poja kadumisel kadus koduõnn. Nüüd aga sigines see uuesti. Pererahvas kui tundis oma poja lähedal olekut. Nõid aga kiristas hambaid. Vette ei ulatu ta võlus.

<http://www.folklore.ee/rehepapp/tekst.php?show=all>

- ERA II 165, 111 (3) < Kuusalu khk., Kõnnu v., Kaasiku t. - Erni Janter, 15 a. < G. Valk, 56 a. (1937) Sisestas Eva-Kait Kärblane 2001, kontrollis Kadi Sarv Rahaauk. Kord näinud keegi Vanaküla inime unes järgmist. Pohla ja Klaukse talu rajal asuva suure kivi all on suur varandus peidus, mida ei saa aga muidu kätte, kui tuleb reede õhtul viia seitsme elaja veri sinna kivile, siis pidi avanema varanduseauk. Sellel inimesel endal pole aga julgust olnud seda teha ja nii seisab varandus veel praegugi suure kivi all.

<http://www.folklore.ee/rehepapp/tekst.php?show=all>

- ERA II 165, 139/41 (10) < Haljala khk., Aaspere v., Valgejõe k., Valgejõe t. - Inna Antar, 13 a. < E. Hermann, 60 a. (1937) Sisestas Eva-Kait Kärblane 2001, kontrollis Kadi Sarv.

Kust said endale nimetuse Kaanjärv ja Kaanjärve mäed. Kord elasid seal mägedes röövlid. Nende pea-ninameest hüüti röövel Kaaniks sellepärast, et ta oli hirmus verejäänuline ning röövis ja hukkas palju inimesi. Röövel Kaan oli veel kole kaval. Küll aeti ja otsiti teda taga, et hukata, aga kätte ei saadud kunagi. Tal oli mägedes palju vara ja kulda. Seal ligidal elas üks asunik, kellel oli kolm ilusat tüdruku, kuna üks nendest kolmest oli kõige ilusam. Nemad käisid alati õhtutel mägedes jalutamas ning laulmas. Kord silmas röövel Kaan neid, kes istusid kalju veerel ja laulsid imeilusalt. Röövlil tuli tahe tüdrukuid vangistada. Ta hiilis lähedale, et parajal silmapilgul neid haarata. Kaks õde märkasid seda ja pistisid jooksu, kuna kõige noorem neist ja kõige ilusam ei saanud kohe jooksu pista. Röövel tahtis teda kinni võtta. Tüdruk jooksis mööda kaljut edasi kuni kuristikuni. All lainetas järv. Ta mõtles: "Ennem ma suren, kui lasen end vangistada." Ning ta hüppas järve. Röövel sai kole vihaseks. Ta kõndis mööda järve kallast edasi-tagasi ning nuttis viha pärast. Järv muutus ümbert sooks, mis oli õige pehme, et seal ükski inimene käia ei saanud. Röövel vajus ja vajus viimaks järve. Praegalt on järv ümbert nii pehme, et keegi sinna ligidale ei pääse. Järve ääres õitsevad valged vesiroosid. Kes neid noppima läheb, vajub järve, sest see ei kannu inimest. Rahvas hakkaski järve hüüdma Kaanjärveks ja mägesid Kaanjärve mägedeks. Kui praegalt minna õhtul sinna, siis teatakse rääkida, et on kuulda järvest uppunu neiu laulu. Rahvas kaevas mägedes ja otsis kulda, aga ei leidnud, sest vana röövel oli selle hoolsasti ära peitnud. Sellest ajast peale seal enam röövleid ei ela.

<http://www.folklore.ee/rehepapp/tekst.php?show=all>

- ERM KV 323:7/244-260 Rass, Sale Elu-olust Haljala kihelkonna Aaspere valla Valgejõe külas 25.6.1979
- Avaldatud kogumikus Lahemaa vanemaid laule:

- RKM, Mgn. II 2598b <Kuusalu khk – I. Rüütel (1974) <Ruth Talpsepp, s. 1920, Vanaküla (laul Sarvest sadul)
- EÜS IX 803 (8) ja 754 (84) < Kuusalu khk. – K. Viljak ja G. Vilberg (1912) < Anna-Liisa Kristal, 47 a. , Vanaküla (laul Hea ja kuri mees)
- RKM Mgn. II 2599k < Kuusalu khk. Ja al. – I. Rüütel (1974) < Maret Randoja, s. 1916 (laul Uni, tule uksest)
- RKM, Mgn. II 2599a < Kuusalu khk. – I. Rüütel (1974) < Ruth Talpsepp, s. 1920, Linda Verner, s. 1911, Maret Randoja, s. 1916; Vanaküla (laul Imed)
- RKM, Mgn. II 2598a <Kuusalu khk. – I. Rüütel (1974)< Ruth Talpsepp, s. 1920, Vanaküla (laul Pidin Pillele minema)

Materiaalne pärand

- LRA, kõikide Lahemaa külade majapidamiste toimikud 1974
- ERM EAp 520 EA 136:2/120-255 Kagadze, Leena; Mägiveer, Tiia; Tomingas, Heli Teatmematerjali Lahemaa talude hoonestikust ja majanduselust. Käsikiri 1974 Saateks (Jüri Linnus)
- Külade hoonestus (õueplaanid), iseloomustus (talude tüübid, tegevusalad, ühistööd, kodune käsitöö, suhtlemine, ühiskondlik elu, talude kirjeldused)
- Mh Kuusalu kihelkond: Vasaristi ehk Parksi küla, Vanaküla
- vt ka ERM Fk 1844
- EVM F 104:168 Vanaküla vaade Gea Troska 1960. Fotod Harjumaa Kuusalu kihelkonna taluarhitektuurist ja tarbeesemetest.
- EVM N 33:170 Gea Troska 1960. a augustis välitöödel tehtud negatiivid Kuusalu kihelkonna taluarhitektuurist
- Leili Valgu Erakogu Arhitekt Toomas Kõrvitsa Valgejõe kõlakoja projekt 1989. 3 joonist M:50

Looduspärand

- ERM Fk 1523:1393 Lepiku suurkivi Parksi külas Kõnnu vallas. Foto G. Vilbaste, 1942.
- ERM Fk 1523:1398 ja ERM Fk 1523:1411 Pikametsa suurkivi Parksi külas Kõnnu vallas. Foto G. Vilbaste, 1942.
- ERM Fk 1523:1418 Kadapiku tamm Parksi küla Kadapiku talu krundil Kõnnu vallas. Foto G. Vilbaste, 1942.

1.3 Käsikirjad

- Dokumentide kogumik 1887–1987, sisukorras 100 nimetust, mh arhiividokumentide koopiaid ja originaaldokumendid põhiliselt Valgejõe ja Vanaküla kohta. Koostanud Lya Mägi. Leili Valgu erakogus.
- Dokumentide kogumik, valdavalt nummerdatud, kuid nimekiri puudub. Mh Vanaküla, Valgejõe ja Parksi külade isejoonistatud plaanid taludega, talude plaanide koopiaid, talude aiaplaanide koopiaid, masinakirjas talude ajaloo ülevaated - enamasti 1–2 lk talu kohta. talude ostu-müügi ja rendilepinguid, talude kindlustuspoliiside koopiaid, testamentide koopiaid, diplomeid spordivõistlustelt, piimakarja ja hobuste hindamiselt. Leili Valgu erakogus.
- Ilmar Heinsoo korrastamata tervitus-ja kihutuskõnede märkmed, valimisreklaamid, reisimärkmeid Soomest, kõik vahemikust 1937-1944. Leili Valgu erakogu.

- Erni Järvasoo, Vanaküla kahe sõja vahel, mälestusi aastatest 1930-1940, Masinakirjas 2 lk Leili Valgu erakogus (mh üksikasjalik kirjeldus talude majandamisest, piim, munad, rehepeks, õunapuud jmt)
- Leida Laius, tänu kiri Tiit Valgule, 1980, 12. märts „ilusa ja sisuka vaatluse“ eest. Leili Valgu erakogus.
- Inna Laksper, Luuletuste kogu. Koostatud 2000 kevadel. Mh „Kodukohale Valgejõel“ ja „Vaikus Valgejõe laanes“. Leili Valgu erakogu. (Inna Laksper oli Valgejõel elanud Suru metsniku Georg Hermannini tütre tütar).
- Mall Pärn „Elust ja tööst ühismajandis“. 4 lk. Arvutitrukk. Vanaküla, Valgejõe, kolhoos Uus Kevad HMK _ 8118 AR 4903
- Mall Pärn, Valgejõe ja Vanaküla 28 talu elanikest ülevaated, masinakirjas, ca 1989. Leili Valgu erakogu.
- Kirsti Ruul, Valgejõe, Tallinna 20. kk XIB klass, juhendaja õp A. Juksaar, Tallinn 1994 Põhjalik ülevaade Valgejõe küla ajaloost 16 leheküljel, arvutitrukk. Tekstis viidatud lisad/allikad 23 leheküljel puuduvad. Leili Valgu erakogu.
- L. Sundja, Ekskursioon (Pikakose). LRA
- Ruth Talpsepp, Üks üsna tavaline lugu, 1997 märts ja Kodu-Jõekalda jäljed, 1999, märts (Mätliku talu perenaise mälestused oma perekonnast. Mh meenutab, et on laulnud linti vanu külalaule ka Ingrid Rüütli). Leili Valgu erakogu.
- Ruth Talpsepp, Luuletuste kogu. Mh „Valgejõe valss“, „Meie kolhoosist“ ja „Abrami lauda karjanaiste laul“. Koostatud 2000. Leili Valgu erakogu.
- Valgejõe Metskond 40. 1988. Masinakirjas lühike ülevaade metskonna ajaloost ning 137 allkirjadega varustatud fotot asutusest ja selle töötajatest. Üks koopia LRA-s, teine Leili Valgu erakogu.
- Tiit Valk „Kuidas minu kodus filmi tehti“, Kuusalu Keskkooli VII a kl õpil 1980 (kirjand Kõrboja peremehe võtetest Saueaugul, joonised tegi XI kl õpil Tiia Pavlova, masinakirjas).
- Ülevaade Vanaküla, Parksi ja Valgejõe külade ajaloost. [1988] LRA.

1.4 Asjatundjad, uurijad

Sten Berglund
Lya Mägi
Mall Pärn
Laine Sundja
Enn Tarvel
Leili Valk

2. Asukoht ja struktuur

2.1. Koordinaadid, reljeef, maastik

Pindalalt on kolmest kõige suurem Valgejõe küla, järgneb Vanaküla ja siis Parksi. Maastikku ilmestavad Valgejõe kohati kõrged liivased kaldad ning üksikud voored/künkad

2.2 Veekogud, kõlvikud, metsad

Valgejõgi,

Mitmed Valgejõkke suubuvad ojad

Erinevad metsatüübid, põlised kuusikud ja männikud, aga samuti esineb segametsa. Jõeluhtadel ka võsa.

2.3 Teed

Tallinn-Narva maantee uus Valgejõe lõik avati liikluseks 1980.

Vana Tallinn-Narva maantee (õgvendatud Hõbeda talu juures 1953)
Valgejõe-Kotka tee jõe vasakkaldal
Valgejõe-Nõmmeveski tee jõe paremkaldal, kruusatee
Valgejõe Kõnnu tee, kruusatee
Valgejõe-Suru tee, kruusatee
Parki-Kõnnu tee, kruusatee

Valgejõe 2 autosilda Valgejõe küla piires.

Valgejõe silla ehitamine 1914. Foto Raoul Niilise erakogust.

Valgejõe sild oli rootsiaegne ehitus – 5 võlviga, uue sillaga kõrvuti, sellest põhja pool. Uus sild ehitati 1914.a. Selle sakslased lasid 1944.a. taganedes puruks. Siis ehitati puusild – oli vana rootsiaegse silla kohal. Siis tehti praegune sild. 1965, sept, Veskilt. Praegune sild avati 1957, sild remonditi kapitaalselt 2016.

Praeguse suure maantee sild avati 1980. koos uue teega.

1957 foto Valgejõe puitsilla ümberehitus (EMM F 196:40); Eesti Maanteemuuseum; EMMF196_40_1_pisipilt.jpg

2.4 Piirid ja naabrid

Valgejõe/Walgejoggi/Walgijoggi/Valge/Witena/Witenå/Wittna/Withna/Wittenah/Witten Ahe/Weiszenaw küla asus algselt praeguse Vanaküla kohal. Ilmselt 17. sajandi algul jäi sõdade ja taudide läbi rahvast sedavõrd väheks, et uus asustus liikus praeguse Valgejõe küla kohale Tallinn-Narva vanal teel ning algset külakohta hakatigi kutsuma Vanakülaks/Wannakülla. Tänapäevase Parksi/Parkse/Vasaristi küla vanemad talud (Barcus) kuulusid Vanaküla juurde.

Fragment 17. sajandi keskpaigast pärit Rootsi sõjaväekaardist. Curland, Lifland, Estland, Ingermanland och Wiborg Län, SE/KrA/0403/32/04814

19. sajandil on jõe läänekaldal asuva Valgejõe küla elanikud loetud Vanakülla kuuluvateks ja see oli ka valdav kohanimi kaartidel. 1939. aasta piirimuutuse järel muutus kohanimena domineerivaks aga Valgejõe küla.

Läänes on külade naabriks Kolgaküla, Kõnnu, Murksi ja Kemba külad. Idas Nõmmeveski, Joaveski, Loobu, Läsna ja Tõreska (viimane ainult nurgaga) külad. Lõunas Suru küla.

Idas oli kuni 1939. aastani nii mõisa, valla kui Harju- ja Virumaa kreisi/maakonna ametlikuks piiriks Valgejõgi. See oli ka Kuusalu ning Haljala ja Kadrina kihelkonnapiir. Naabriks oli idas Loobu, Hõbeda või Vohnja mõis ning Aaspere vald.

Pärast 1939 valla ja maakonnapiiri nihutamist itta tekkis idas naabriks Vohnja vald. Pildil fragment 1939 vallareformiga tehtud Valgejõe ja Vanaküla piirimuudatuste kaardist.

2.5 Külatüüp, selle muutused

Suuremas osas on tegu hajaküladega. Valgejõe ja Vanaküla südames on siiski majad kas ühel või mõlemal pool järjestikku ning moodustub ka midagi külatänava laadset. Parksi küla südames olevat majade kobarat on raskem külatänavana määratleda.

2.6 Külaosad, külakese

Valgejõe keskmeks on läbi aegade olnud autosilla ja Kotka tee alguse ümbrus. Siin on tegutsenud kõrts, enamik poode, metskond, asuvad postkastid, bussipeatused. Täna on Valgejõe, Valgesilla ja Viikmanni maaüksused.

Vanaküla teljeks on Valgejõe-Kotka tee, kus on ääres samuti postkastid, teadetahvel, bussipeatus.

Parksi külakeskuseks võiks pidada ajaloolist Barckuse/Parkseja talukohta, kuigi majapidamised asuvad hajali ja visuaalselt tajutavat keskpunkti külal pole.

Külaosadena võib Valgejõel tänapäeval füüsiliselt piiritleda nelja osana:

- 1) Tallinn-Narva maanteest lõuna poole jäävaid majapidamisi.
- 2) Vana ja praeguse maantee vahele jääv majade rühm.
- 3) vanast maanteest põhja pool jõe läänekaldal asuvad majapidamised.
- 4) vanast maanteest põhjapool jõe idakaldal asuvad majapidamised.

Mingit halduslikku ega olulist seltskondlikku tähendust see jaotus tänapäeval siiski ei oma. Endine küla kahe maakonna ja valla vahel jagunemine on samuti kadunud unustusse.

Vanaküla jagab jõgi samuti kaheks. Tinglikult võiks eristada ka Vanaküla kaht külasüdamikku Klaukse ja Pohla talude ümbrustega jõe vasakkaldal ja hajataludega ala jõe paremkaldal.

Parksi on ajalooliselt asunud tervenisti jõe läänekaldal ning küla osade eristamiseks pole alust.

2.7. Külaga seotud hajatalud

Parksist eraldi asus Nõmme veskikoht /praegu Nõmmeveski küla

Paunapõllu /Paunapelo on ühel 1930-ndate Eesti kaardil isegi märgitud külakohana, kusjuures Valgejõed ja Vanaküla pole samas üldse märgitud.

19. sajandi kaartidel on mõnikord eraldi külana näidatud Lõõtsa/Letsa

2.8. Loodusmälestised külas ja selle ümber

Põhiliselt on siin andmed Kirjandusmuuseumi kohapärimusest, mida on täiendatud Leili Valgu erakogu materjaliga:

- Vasaristi joastik ja karstiaala Parksis

Pikametsa suurkivi Parksi külas. Foto Leili Valgu erakogust.

- Parksi küla 15 haruga tamm
- Parksi küla suured kadakad
- Metsavalvetorn Valgejõel , metalltorust ja gondliga püstitati 1966 (esimene sellise projektiga torn ENSV-s, võimalik, et viimane, mis veel püsti)
- Kanuumatkade lõpp-paik Valgejõel
- Sandikoti mets, Vana ja uue maantee vahel olev tihe kuusik . Metsavahi toast paarsada meetrit lõuna pool mõisa maal – mõisa metsas – oli raieistik – Sandikott. 1965
- Venemägi, kink autosillast 200 m Tallinna poole. „See mägi on sellise nime saanud sellepärast, et kunagi ammu (ilmselt Põhjasõjas 1710, aga võimalik ka 1703) olevat seal venelaste ja rootslaste vahel lahingut peetud ja võitnud.“ (Vilbaste 1)
- Kahalaste mägi (Venemäest lääne poole)
- Kalevipoja hobuse jälg (kabjajalg) päris jõe kaldal, Pohla juures, väravast Valgejõe poole
- Võsuaasu mägi (Pikakosest 300 m jõe ääres)
- Kummisoo oja
- Krabi oja, Valgesilla ja Sauepõllu vahel suubub lääne poolt Valgejõkke.
- Liuska mets, kvartal nr 78- Kuusiku talust lõunas jõe ääres, lage raiesmik nüüd, tammed peale istutatud. 17-47 ja Kummisoo vahel. 1965, sept
- Lõõtsa/Lõetsa oja, Lõõtsoja oja algab Lähtekõrve heinamaadelt.
- Mädaoja rüngas. Valgejõe idakaldal kv 78!6.v. Sellest lõuna pool suubub jõkke Pikkoja – sügav oja, leidub vähki. 1965, sept

- Nõmmallikas ja Nõmmallika mägi. Laanevälja ja Veski talu vahel on kraav – algab Nõmmallikalt. Valgejõe sillalt 2 km Narva poole on põhja pool Narva maanteed Nõmmallika mägi, selle mäe all on allikas, kust algab kraav. Mäealune on tüma.
- Okka oja, ka Koka oja, Parksi külas Vasaristi ojust lõuna poole.
- Pikkoja – sügav oja, leidub vähki. 1965, sept
- Pohla allikas
- Ilmotsa mägi
- Rajamägi, Kuusiku talu juures väike kungas põllu sees, talust Narva poole.
- Seamägi, uue maantee kohal Valgejõest ida pool, kaevati läbi Seamäest Läsna pool, Nõmmallika kohal. Harju ja Virumaa piir Seamäe all – mägi tee ääres. 1965, sept.
- Verstaposti mägi, uue maantee kohal Valgejõest ida pool – kaevati läbi, Seamäest Valgejõe pool. 1965, sept.
- Vällavärk (mäed ja künkad).

3. Toponüümika ja ajalugu

3.1. Küla nimi, varasemad nimekujud (kronoloogiliselt, dateeritult, originaalkujul)

1290 20. septembri kuupäeva kandvas Taani (alaealise) kuninga Erik Menvedi nimel antud ladinakeelses aktis nimetatakse Witena küla (aktiga laiendati Kolgas tsistertslastele kuulunud valdusi).

1586 aasta Kolga mõisa revisjonis on Valgejõe kõrtsi nimetatud `Witena krogs´, samal aastal läbi viidud Rootsi maarevisjoni hilisemas publikatsioonis aga esineb jõe nimetusena nii Walgejöggi kui Witten Ahe ning Valgejõe kõrtsi kohta `den Krug zu Weizenaw´.

Vanaküla on 1694 aasta Kõnnu mõisa kaardil, selleks ajaks oli küla uus asustus ilmselt kandunud lõuna poole.

Samal kaardil on ka praegusel Valgejõe küla kohal `Valgejoggi Jorgen´i talu.

Parksi küla kohal on majapidamine nimega Barckus.

Valgejõe nimena esineb 17.-19. sajandi kaartidel ka Witna ja Loxa või Loksa. Näiteks 1878 kaardil on aga korraka sama jõgi märgitudki kui Witna ja Loxa ja Valgejõggi. Geognostische karte der Ostseeprovinzen Liv- Est- und Kurland <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:46750/15746>

3.2 Nimeseletus, üldaktsepteeritu puudumisel hüpoteesid/versioonid sh rahvaetümoloogia

Valgejõe nime seletatakse rohketest kärestikest tekkiva valge vahuga, mida eriti suurema veeseisu ajal on rohkelt. Alamjooksul on jõe põhi siiski heledast lubjakivist. Jõe vesi ise on aga ülemjooksul soid läbides üsna pruun.

Nii jõge kui küla kutsuti 20. sajandi 60-ndateni Valgeks. (Küla kõnnu vallas Narva maantee ääres hüütakse lihtsalt Valgekülaks või Valgeks) `ütleme nennazi Valgele, mis me sest jõest ikka ni kuluttame´ või ´milleks jüe peale suud kulutada´

Fragment 1955. aasta Eesti NSV kaardist, kus jõe nimeks on `Valge`

3.3. Võimalikud tõendid esmamainimise eelsest asustusest – muinas- ja keskaegsed kinnismuistised, leiud, pärimus

Vähemalt 20. sajandi I poolel laialt levinud legend räägib taanlastest, kes justkui kuningas Waldemar II ajal olevat 13. sajandi alul oma laevad vedanud peaaegu Valgejõe lätteni, kuid saanud hukka tormis (!!!) või lahingus kohalikega ning seda meenutab seal siiani kohanimi. Taani org on Porkuni lähedal tõesti olemas, kuid mitte mingeid arheoloogilisi ega kirjalikke allikaid selle legendi kinnituseks siiski pole. Peale ülima logistilise keerukuse on raske ära arvata ka taanlaste motiivi selliseks retkeks. Legendis on ilmselt kokku saanud inimeste mälestus varem kindlasti oluliselt veerohkemast jõest (väiksem kauba-paadiliiklus võis mõnedel jõe lõikudel toimuda veel 19. sajandilgi) ning teadmine kunagisest Taani vallutusest.

Valgejõe vana tee sillast ca 700 m Tallinna poole asub Vene mägi, kus pärimuse järgi olla lahingus rootslastega hukka saanud ja/või lahingu järel sinna maetud suur hulk Vene mehi. Kirjalikke ega arheoloogilisi allikaid selle sündmuse kinnituseks pole õnnestunud leida. Tegu võib olla ka Liivi sõja või Põhjasõjaga, kus Rootsi ja Vene vägede kokkupõrkeks ka selle paiga lähedal oli hulganisti võimalusi.

3.4 Asutamislugu – nii dokumenteeritud (esmamainimine jne) kui pärimuslik („asutajad“, vanemad talud jne)

3.5 Kuuluvus

3.5.1 varasem võimalik ühtekuuluvus mõne naaberkülaga

Kolme küla idapiir on pidevalt muutunud. Lähim asustatud naabus asus Nõmmeveski suunal, mis eraldus Parksist. Parksist on eraldunud ka Murksi.

3.5.2 kihelkondlik kuuluvus (kirik, kalmistu, kool jms)

Jõe läänekaldal asunud külaosad on alati kuulunud Kuusalu kihelkonda, peretoimingud on registreeritud siis enamasti Kuusalu, Loksa või Ilumäe kirikutes. Jõe idakaldal asunud külaosad olid 1939. aastani Haljala ja Kadrina kihelkonnas, peretoiminguid tehti sealpool valdavalt Kadrinas ja Ilumäel.

Inimesi on maetud Kuusalu, Loksa, Ilumäe ja Kadrina kalmistutele.

Kõnnu kool 1918-1975 (algul neljaklassiline, 60-ndate algusest sulgemiseni 8-klassiline)

Nõmmeveski algkool 1960-ndatel

Muud koolid: Läsna, Loksa, Kuusalu.

3.5.3 kogukondlik kuuluvus (mõis, vald, maa-/rannakogukond, külanõukogu, kolhoos)

Taani kuninga Erik Menvedi poolt 1290 Witena küla esmamainimise ürikuga laiendati tsistertslaste Ojamaa Roma mungakloostri valdusi Kolga mõisas/abikloostriks, mis tekkisid 1230.aastast.

Omamoodi taani enklaavina jätkus elu Kolga maadel ka pärast 1519, kui Taani-Norra kuningas Ojamaa allutas. Viimaseks taanlasest Kolga rentnikuks oli 1558 Saare-Lääne piiskopi vend Christoph von Münchhausen/ Mönnikhusen - mees kes üritas Liivi sõja ajal Toompead hõivates kogu Eestit Taani võimu alla sättida.

1558-1581 oli Kolga aladel Vene kroonumõis, mida valitseti Rakverest.

Liivi sõja lõppjärgus, 1581 annetas Rootsi kuningas Johan III Kolga maad aga Rootsi vägesid juhtinud Liivimaa asehaldurile ja kubernerile Pontus de la Gardie'le. Pärast Pontuse surma 1585 läks tema vara, sh Kolga valdus ja laste eeskostekohustus lähisugulasele Johan(Jean) de la Blaque'le. Hiljemalt 1600 aastal aga De la Blaque lahkus Rootsi aladelt ning Kolga jäi edasi De la Gardie'de omandisse. 1667. aastal kirjutati kogu valdus Stenbockide nimele.

Kolgast 1694 Kõnnu mõisa eraldamisel jäid kolm küla Kõnnu mõisa alla, mis kuni 1919. maareformini kuulusid siiski Kolga fideikomissi ehk majoraatmõisa.

Valgejõe idakallas jäi Rävalla/Harjumaa maakonna, Kuusalu kihelkonna ja Kõnnu mõisa piiri taha: seal oli Virumaa, Kadrina ja Haljala kihelkond ning Aaspere, Hõbeda ja Vohnja mõisate maad.

Valdade tekkimisel 1863 olid kolm küla põhiosas Kõnnu vallas.

Valgejõgi jäi aga siiski mõisa ja maakonnapiiriks olles ikka eraldama Valgejõe küla ja Vanaküla. Läbi 18.–19.sajandil oli Valgejõe läänekaldal küla nimeks Vanaküla ning idakaldal Valgejõe küla.

Kõnnu mõisa naabriks on nende külade kohal olnud Haljala kihelkonda kuulunud Loobu mõis ja kuni 1859–1860-ni Kadrina kihelkonna Hõbeda mõisa omanduses olnud lahusmaatükk kõrtsiga.

1867. loodud Kõnnu valla piir kulges kolmküla alal mööda Valgejõe. Kõnnu vald kuulus Harju/Revalsche kreisi, ülejõe ala aga Viru/Wesenbergsche kreisi.

Valgejõe sillal (Harjumaa ja Virumaa piir kuni 1939.aastani):
Amanda Niilis, Anaste Suvinõmm, Hilda Niilis, Arved
Heinsoo, Hilda Rakmann (suvitaja), Raul Niilis, Asta
Remmert (suvitaja), Herman Niilis

Foto Leili Valgu erakogust.

1939. aasta vallareformiga (jõustus 1.04.1939) liikus Kõnnu valla (ja Harju/Viru maakondade) piir Valgejõelt ida poole, ning Kõnnu alla tulid Aaspere vallast ka Valgejõe ja Vanaküla jõetagused alad. Piir Aaspere vallaga kadus, uueks idanaabriks sai kolmkülale Vohnja vald.

[https://et.wikipedia.org/wiki/1939. aasta_vallareform#/media/File:Eesti_valdade_kaar_t,_1939_reform.jpg](https://et.wikipedia.org/wiki/1939._aasta_vallareform#/media/File:Eesti_valdade_kaar_t,_1939_reform.jpg)

1945 alustas Kõnnu valla piires tegutsemist Kõnnu külanõukogu, mis 1960 liideti Loksa külanõukoguga.

Aastatel 1950–1952 ja 1953–1957 oli Loksa rajoon (kuhu kuulus ka Kõnnu külanõukogu) 1. järgu haldusüksus, aastatel 1952–1953 kuulus 2. järgu haldusüksusena Tallinna oblasti koosseisu.

Loksa rajooni likvideerimisel läks Kõnnu külanõukogu 1957. aastal Harju rajooni koosseisu.

Valgejõe Metskond, asutati 1948 1. veebruaril, esimene metsaülem Valdo Uukkivi.

Valgejõe Metskonna töötajad, istub keskel Valdo Uukkivi. Foto kogumikust Valgejõe Metskond 40

1949 aprillis loodi Valgejõe ja Vanaküla kolhoos 'Uus Kevad'

1950 mais loodi Kalme, Kimbalu, Murksi ja Parksi küladest kolhoos 'Koidula'

1951–1963 kuulusid mõlemad Kõnnu kolhoosi (1952–1959 oli V.I. Lenini nimeline)

1963–1978 Kahala sovhoosi Kõnnu osakond

1978. aasta aprillis liideti Loksa kolhoosiga

Loksa kolhoos loodi 1. jaanuaril 1967, kui liideti Murrangu kolhoos, mis jaanuaris 1951 tekkis kolhoosist Murrang (10.04.1949, Loksa küla) ja Vihasoo kolhoosist (aprill 1950, Vihasoo, Tammispea, Kasispea), ning Majaka kolhoos (aprill 1949). Majaka kolhoos oli tekkinud 1949 Kolgakülast, millega 1950 liitus Suurekõrve ning 1951 Hara küla.

1978. aasta aprillis liideti Loksa kolhoosiga Kahala sovhoosi Kõnnu osakond, mis aastatel 1951–1963 oli Kõnnu kolhoos (1952–1959 kandis V.I. Lenini nime). Kõnnu kolhoos oli loodud kolhoosidest Ühel Jõul (aprill 1949, Soosilla ja Kõnnu), Uus Kevad (aprill 1949, Valgejõe ja Vanaküla), Koit (mai 1950, Kemba, Järvi ja Uurita), Koidula (mai 1950, Kalme, Kimbalu, Murksi, Parksi), Juuni Võit (juuni 1950, Suru).

1987. aastal liideti Parksi küla Vanakülaga, lahutati uuesti 1997

Kolmküla talud

LRA arhiivis olevad majapidamiste toimikute talunimed on siin täiendatud Kirjandusmuuseumisse kogutud kohapärimusega Kuusalu ja Kadrina kihelkondadest (tähistatud reeglina kogumisaastaga 1965 ning mõnel juhul kogumiskoha talu nimetamisega). Lisatud on ka materjale Leili Valgu erakogust. Eraldi lisana on õiendi lõpus Mall Pärna ülevaated talude kohta (tähistatud MP).

Vanaküla

Aabrami talu, ka Abrami, on vanas kohas, ka Klaoksest siginenud (6 päeva talu, suurim talu Vanakülas. Uusmaasaja sai maad, ei ehitanud. 1965)

Aaviku talu, ka Aavikku, ka Haaviku, 1 päeva koht, enne I maamõõtu polnud majapidamist

Aiaotsa talu, ka Ajaotsa, 1 päeva koht, enne I maamõõtu oli Kärge vastas paljas maja, siis maamõõdu ajal viis oma krundi peale. Üks põld Kiigerkaasiku metsa sees. Ajaotsa maja oli enne tee ääres, hiljem ehitati metsa.

Alttoa talu, ka Alttua, 1 päeva koht, enne I maamõõtu oli maja, seal elas märsimeister – Aabo nimi. Maamõõdu ajal mõõdeti krunt

Aru talu, 2 päeva koht, enne I maamõõtu ei olnud.

individuaalelamu (Salumets)

individuaalelamu (Mitt)

individuaalelamu (Paartalu)

Kaasiku talu, ka Kaasikku, ka Elstruki (Kaasiku Jaagupi) 1 päeva koht, koppel Hobusoo, I maamõõdu ajal puhta uus, mees tuli rannast – Jakob oli nimi.

Kaasiku-Hansu, ka Kaasiku-Antsu, ka Kaasiku Ansupere, 1 päeva koht, koppel Arupõllu (Arupõllu aed), mis praegu ka Kaasiku krundis. Oli väike igivana maja, I maamõõdu ajal tehti kohaks.

Kalda talu, 1 päeva koht (enne I maamõõtu oli Uueda juures väike maja tee ääres – jõe pool – toomingas oli kaua järgi).

Kikerkaasiku, Aiaotsa suvila, ka Kiigerkaasiku – Ajaotsa põld Pikakose lähedal. Sinna linnamees ehitas suvila – seda maja hüütakse Lustivere – alles

Kivimäe talu

Klaukse talu, Klaokse, Pohla lähedal, jõe kaldal (Vanaküla vanim talu on Klaokse – 1 talu leppojast Parksini (leppoja on Surust 4 km lõuna pool. Teised kohad on sellest siginenud. Kärge on välja hargnenud Klaokse kohast: vanaisa (Berg'ide) ahjuvare on Klaokse maa peal heinamaa peal jõe ääres.)

Kopli talu

Kärge talu

Laane talu

Liivaku talu, ka Livakku

Lillevälja talu, ka Lillevälla

Mäepealse talu, ka Mäepealuse, ka Mäbätse

Mäevälja talu

Mätliku talu, ka Mätlikku, 1 päeva koht, enne I maamõõtu polnud majapidamist

Nõmme talu, ka Nemme , 1 päeva koht, tehti koht maamõõdu ajall

Paunamäe talu, ka Paunamä, Paunamäe, väike koht tee ääres, krunt ulatub jõeni. `See jõe ääres on paunad – tümad soonikud´.

Pikakose talu, Pikakose, kuulub Vanaküla alla, Parksi talust. Nõmmeveski ja Vanaküla vahel suur maja praost Mäeväljal (Mohrfeld). Kelle maa enne oli, ei tea. Seal on kärestik. Praostil oli enne jõujaam ka. Viitol – laulja – oli praosti väimees. Nüüd Estonia puhkekodu.

Pikakose maal on ahjuvare – vanasti keegi on elanud – „röövel Bruntas“ on elanud Pikka (?) Pikaja (Pikkaja), 1 päeva koht, oli maja enne maamõõtu. Suure maamõõdu ajal tehti koht

Võsuaasu talu, ka Vesuasu

Pohla talu, Pohla, jõe kaldal

Seljaku talu, ka Sellakku 2 päeva koht (oli vanem koht, enne I maamõõtu oli väike koht)

Sooäärse, ka Suoiarse

Söeaugu talu, ka Süagu (Seal oli põletamisahi metsas - metsa pool teed - põletas lupja. Heinamaa ja tiinu põldu jõe ääres, jõgi teeb käänaku 1965)

Tagavälja talu, ka Tagavälla, Tagavälja = Pohla-Kaarli

Toherniidu,ka Tohernidi, ka Luksu talu, jõest eemal

Uustalu talu, ka Ustalu, ka Toherniidu-Uustalu

Väljaotsa talu, Välläotsa Väljaotsa kaev – 21 jalga sügav, peal huumus 4-5 tolli, siis kruusakiht – 3 jalga, siis savirähk – põhjani

Õuemaa talu

Valgejõe küla

Andrese

elamu (Kahala sovhoos)

gaasitrassi maja

Hõbeda talu, 17. sajandi lõpu kaardil Hõbets Walgi Jocki Krogh, Hõbeda ehk Valgejõe kõrts jõe Virumaa-poolsel kaldal. 1782 elasid seal kõrtsmik Jürri ja metsavaht Kummise Jaan. Adramaarevisjonides on (Hõbeda mõisa) Valgejõe maatükk kirja pandud Ahila küla all (näiteks 1732 Seppa Jahn zu Wittna Müller, Matzo Ado zu Wittna Krüger). See maatükk läks Loobu mõisale 1859-1860. (Tarvel, 256).

Hõbeda – vanast teest põhja pool, uuest teest lõuna pool. Ehitati eesti ajal, tehti riigimaadest asundustalu. Seal lähedal (metsavahi kohal) on enne olnud Hõbeda mõisa kõrts, Veskilt 1965.

Ka Rassi. Jüri Rass oli Põllupangale kuulunud metsade valitseja ja hilisem poepidaja.

Tõnupõllu, ka Tenupellu. 1938 Viigant/Vooglaid, Rudolf (1922 Alevi talu, Katta Viigant. Alevi – põhja pool maanteed oli veel üks pisike popsi majake – praeguse Hõbeda talu kohal – hüüti Alevi – buldooser lükkas laiali – jäi uue tee alla. Oli vanast teest põhja pool. Kuusk ja õunapuud alles. Veskilt 1965)

„Jahiloss“, Eesti Veterinaarvarustuse AS puhkekodu
Koondis Eesti Zoovetvaru puhkekodu Valgejõel. Töödejuhataja M. Riipulk.
Ekspluatatsiooni antud 31.10.1972. a hindega "hea".
<http://www.ra.ee/fotis/index.php?type=2&id=772906>

Koemetsa talu

Kummisoo talu, kokku pandud Kuusiku taluga. Kummisoo põld praegugi jõe ääres. 1965

Kuusiku talu, ka Kuusikku, ka Kusikku, 1922 Paul Tombach, 1938 Marie Dombach ja Jakob Falk. Seal oli villaveski. Kuusiku talu juures väike kungas – Rajamägi – põllu sees, talust Narva poole. 1965

1922: Kuusiku pood Jaan Lilleberg. Pood ühes eluruumiga.

Kõrgemäe talu, ka Kergemä (jõe kaldal)

Laanevälja talu, ka Laanevälla. 1938 Suvinõmm, Kristof, 39 ha. Loobu mõisa ja Lahja talu küljest eraldatud vennale – eesti ajal. Alles, kuid on tühi. 1965 sept Veskilt.

Lahja talu, Lahi Tõnno 1726, kelle järglase Lachja Jürri kohta on 1732 kirjutatud, et ta elab metsas, et tal pole maad ning et ta teeb puunõusid. (Tarvel, 254-255)

Veskilt: Lahja on alati omas kohas olnud. Lahja peremehe vend elas Lahja ja Lõetsoja vahel – oli ahervare näha. Seda hüüti Hindreku saun! Muud nime sellel kohal ei olnud./ Väike maja oli Lahja maal – Lahja ja Lõetsa vahel – peremehe vend elas. Veski perenaine ei ole näinud!

Lahja heinamaad: Aas – jõe ääres. Lähtekõrve heinamaa, Pilliroo heinamaa, ida pool krundi servas. 1965, sept.

1922 ja 1938 Joosep Suvinõmm. Lahja talu on alles – Kõnnu kolhoosis, 1959.

Lepiku talu, (nüüd hüütakse Põrgupõhja) – vana lagunenenud maja vana maantee ääres – lõuna pool vana maanteed . Hõbeda vastas. Vana väike koht. Kui naine oli noor, oli seal pood. Veskilt, 1965, sept.

Liivamäe talu, Liivamäe (jõe kaldal silla pool)

Lipumäe talu, ka Lippumä (Kotka tee ääres)

Lõõtsa talu, ka Loetsa, ka Lõetsa, ka Lõõtsoja, ka Letsa. Oli tsaari ajal metsavahikoht Aaspere järgi (Loobu järgi E.V.) – Dellingshauseni metsavaht. Talu nimi on tulnud Lõestoja ojast. Talu on õige vanasti olnud oja lõunakaldal, hiljem põhjakaldale ehitatud. Lõetsa talu heinamaad: Tākukopel – vastu oja ida pool; Ojapealne – oja ääres; Väikeaasu(Väikeaas) – Valgejõe kaldal; Tõnupõllu (Tõnupõld) põhjapoolsel Valgejõe kaldal; Lähtekõrves Lõetsal heinamaaid ei olnud; Maidepõllu heinamaa – Tākukoplist ida poole Lõetsoja koha järgi, krundiga ühes; Maidepõllu põld – talust ida(kirde) pool. Seal olin. 1965, sept.

Lõõtsast eraldati nõukogude ajal Meelespea.

Metsavahi talu

metskonna elamu, Metsaülema maja, lõuna pool teed- uus maja – ehitati nõukogude ajal, elatakse kolmandat aastat. 1965, sept, Veskilt.

Hõbeda kõrval, vana koht. Seal oli Hõbeda kõrts – see põles, siis ehitati metsavahi maja. Lõuna pool vana maanteed, Hõbedast Narva poole. Seal oli kõrts – talu just selle kohal.

Metsavahil oli lõuna pool maanteed väike põld – Ümartükk. Sealt läks põllu äärest tee Selgemetsa. Kuusikust edela pool asus metsavahi heinamaa – Jõeäärse heinamaa. Kuusikust edelas Peetripõllu heinamaa – see oli ka metsavahi palgamaa. Muruaasu-Sauepõllu talu kohal ida pool Valgejõe heinamaa jõe kaldal – metsavaht tegi heina. (Veskilt 1965, sept).

Männiku talu, saunake, nüüd uus maja Saueaugu maal.

Pärna

Saueaugu talu, ka Sauwaugu

Saueaugu-Sista, ka Süsta, ka Süüsto, oli jõe kaldal, kadus, läks ostu ajal Saueaugu külge

Sauepõllu I talu, Sauwabellu lisa, ka Võsa, ka Võesa

Sauepõllu talu (Aavik Helene), Sauwabellu Volli

Sillamäe talu, ka Sillamä

Teeninduskombinaat "Harju" elamu

Tornialuse

Tõrvaaugu talu

Valgesilla I talu, Valgesilla, seal asus pagariäri, pood, postkastid. Mõisalt ostis Jakob Viikmann (viimane Valgejõe kõrtsmik). ENSV Kohaliku tööstuse Ministeeriumi Projekteerimise, Tehnoloogia ja Kujunduse Instituut, ostis asutuse suvilaks 1970-ndatel. 1990-ndatest kuni 2013 AS Silikaat Valgesilla Puhkebaas

Valgesilla II talu

1912.

Valgesilla I. r. Kuusikust sulane
Ärmas, Johannes Valk, Jaska Viik-
mann, Kuusikult Jaurend, Villem Br-
ner, Ingliskokk koos õdede
Juuli ja Maaliga; II r. Leida Viik-
mann, Theodor Lukken, Vilhelmine
Viikent, Eilda Wiilie, tüdruk(?),
Mina Ingliskokk, puusika teenija
Anni

Veski talu, ka Lahja-Altveski, Altveski, Nilise. Altveski t. Johannes Niilis(1922). Veski talus oli ka elektriijaam, andis üle 30-le leibkonnale elektrit, nüüd lagunenud (1965).

Esimese veski ehitas isa vanaisa ajal Hõbeda mõisa parun – jahuveski ja laualõikus. See põles, vundament on alles. Parun oli Kolga krahviga vastamisi, parun enam veskit üles ei ehitanud, lubas aga isa vanaisal ehitada. See oli algul käsikividega. Vanaisa Jaan Niilisk ehitas suurema. Veski asus jõe idakaldal, vundament alles. Veski töötas veel saksa ajal, pärast sõda lammutati.

Kolgas oli krahv Stenbock, Aasperes Dellingshausen. Nad ei saanud omavahel läbi. Dellingshausen tahtis veskit ehitada, Stenbock ei lubanud. Dellingshausen lasknud vedada maa jõkke – siis sai veski ehitada – tekkis suur saar. 1965, sept.

Perenaise vanaisa vanaisa on Soomest tulnud. Tulid kaks venda Soomest, sõid Hõbeda mõisas põllu ääres, kubjas tuli sõimama, mees lõi härja-ikkega kupja maha, läks tagasi Soome. Teine vend jäi siia. Toomas Niilis oli mölder Hõbeda mõisas- Joosep tuli Valgejõe le Veski koha peale möldriks- Jaan või Jaak – Juhannes, mölder, käis Palmses, Lõpeveskil jne, valas veskikive (või elas Lõpeveskil)- Hilda. Isa ja vanaisa on maetud Kadrinasse, hiljem Ilumäele. 1965, sept.

Veski talul on tükk heinamaad lääne pool jõe Saueaugu toa kohal – hüütakse Nukk – otse Saueaugu toa all. Jõgi sõi läbi otse sängi , vana jõgi on kinni kasvanud.

Tõrvapõllu – seal vanasti tõrva põletatud – Veski heinamaa. Suursaare ja Nukka vahepeal.

Rohukoppel – vastu Laaneväljat jõe ääres – varem on olnud Lahja talu küljes (vanaema ajal), Nüüd on Veski talu käes, rendi ajal.

Suur saar .- saar jões Kõrgemäe pere kohal, kuulus Veski talule. (1965, sept)

Viikmanni, ka Vikmanni

Villaveski talu

Parki küla

Kadapiku 5

Kaeraaia talu

Kiigemäe talu

Kõrve talu

Lepiku talu

Nõmmevere (Uuemaa) talu , Peep Jürgensi maja praegu, suvitas Vambola Põder

Nõmmevere (Väiketüki) talu
Oja talu
Ojatipi talu

Parki talu, 1694 kaardil Barckus, 1798 kaardil Parkseja. Pärast viimast sõda käis seal rändkino, veel ka 1950-ndate aastate algul.

*Parki pere: Jakob, Elisabet, Verner,
Johannes, Ella, Arnold, Anneli*

Parki 1920.-ndatel aastatel

Parki 1998. a.

Peetripõllu
Perametsa
Pihometsa talu
Pikametsa talu
Raimiku I talu
Raimiku II talu
Soone talu
Tamme talu
Uemaa
Vasaristi küla Kandliku talu
Vasaristi küla Vasaristi talu (Oja)

3.6.7 eriotstarbelised talud (veski-, kõrtsi-, kooli-, poe-, posti-, käsitöölise-,
kupja-, metsavahi- jne)

Valgejõe kõrts (1585–1900)

Hõbeda kõrts (1694–1900)

Veski talu, veski rajati 19. saj 60-ndatel selleks rajatud jõesaarele, Stenbock ei lubanud
naaber Rennenkampil piiriks olnud jõeale veskit rajada.

Valgejõe villaveski Kuusikul. Enne Tarveli oletuse järgi juba 19. sajandi algul,
kindlasti aga 1898 kaardil. 1966. aastast Teeninduskombinaat „Harju“ Valgejõe
Villatöötlemise tsehh. Pärast 1975. aasta põlengut tegutses kuni 1997. aastani
Kaldaäärel.

Valgejõel olnud ka lauaveski. (Kõnnust 1959) Võimalik, et Sillaotsa töölistemaja Kaarel
Vasemägi, saeveski ühes elumajaga, 1922

3.6.8 suvilad ja linlaste maakodud

Koondis Eesti Zoovetvaru puhkekodu Valgejõel. Töödejuhataja M. Riipulk.
Ekspluatatsiooni antud 31.10.1972 hindega "hea".

<http://www.ra.ee/fotis/index.php?type=2&id=772906>

AS Silikaat Valgesilla puhkebaas, Endine kauplus ja lühemalt külaseltsi maja.

3.7 Erilised ehitised, s.t. mitte talud

Veemõõtmisjaam Valgejõe külas, vähemalt 1920-ndate algusest. Aga juba 18. sajandi
II poole kaardil asub samal kohal mingi tuvastamata funktsiooniga objekt.

ERA.1842.1.246 Valgejõe veemõõtja, vaatlusraamat Harjumaal Kõnnu vallas
Vanaküla külas 1927-1929. (Reepernael asub metsniku maja vundamenti jõe poolses
küljes).

Metsavalvetorn Valgejõe külas, 1966, esimene selle projektiga ning üks väheseid
tänapäevani püsti olevaid, metallist, algselt gondliga

Gaasitrassi hoolduspunkt ja valvurimaja Valgejõe külas uuest maanteest lõunas

Mini-elektrijaam Pikakosel (Mohrfeldt ja Viitol koos korraldasid), elekter oma tarbeks,
ülejääki müüdi (1938)

3.7.1 ühiskondlikud hooned (rahvamaja, kool, meierei, pood)

Kuus kauplusekohta Valgejõe külas: Valgesilla majas sõdade vahel korraga 2 poodi. Jüri Rassil 1 pood elumajas (1938 Rass, Alide) . Metskonnamajas ka 1 pood ja 1922: Kuusiku pood Jaan Lilleberg. Pood ühes eluruumiga. Lepiku talu, (1965 hüütakse Põrgupõhja) – vana lagununud maja vana maantee ääres – lõuna pool vana maanteed . Hõbeda vastas. Vana väike koht. „Kui naine oli noor, oli seal pood.“

ALGEJÕE POED

0054. J Akmanni poe ees: Kari Epner,
Mikk Peekmann (Kabi-Mikk Liivamäelt), Jaan
Akmann, Rudolf Viigand

0059. Jaan Akmann 1931 aastal poe ruume remontimas

0055. Melaania Akmann Valgesilla trepil

0060. Voldemar Tommbaci kauplus Lepikul

J Akmanni kaupluse trepil: Artu Muruväli, Voldemar
Adamson, Aleksander Muruväli

0064. Johannes Epneri Kauplus Lepikul (10.12.1933):
Hilda ja Johannes Epner, Raul
Nillis

Valgesilla majas tegutses pood ka 1990-ndate algul. Foto Leili Valgu erakogust.

3.7.2 tootmisobjektid, s.h. kolhoosiaegsed Lehmalaut Vanakülas/Aabrami laut

3.7.3 militaarrajatised jne

22.–24.12.1918.a. toimunud Valgejõe lahingu eel rajati Rahvaväe pioneeride poolt kaevikud Kuusiku ja Sauepõllu vahele jõe idakaldal. Kuna laskepositsioonid olid omavahel jooksukraaviga ühendamata, oli tiheda tule alla sattudes ka sealt lahkumine keeruline. Praeguse uue maantee autosilla lähedal on toonased kaevikukohad praegu veel aimatavad.

3.8 Tähenduslikud paigad ja loodusobjektid

3.8.1 suplus- ja kalapüügikohad, seenemetsad

Laiemalt kasutatavat avalikku supluskohta pole kolmkülas välja kujunenud. Jõeilu nautimiseks on populaarne jalakäijate sild Valgejõe veevaatlusjaama juures (küla esmamainimise juubelikivi taga).

Nii jõe kaldail kui ka keset jõge jalutavatele õngemeeste seas on Valgejõgi kolmküla piires hinnatud täies pikkuses. Põhiliseks saagiks on lõhe ja forell.

Rikkalikud ning enamasti kerge jalanõuga käidavad seenemetsad piiravad kolmküla kõikidest kaartest. Peamised on kukeseen, puravik, pilvik ja kuuseriisikas. Rohkelt on ka mustikat ja pohla.

3.8.2 kiige-, tantsu-, lõkke- ja spordiplatsid

Valgejõe küla uus kiigeplats/kõlakoda/peolava rajati 1988-1989. Fotod Leili Valgu erakogust.

Vanaküla tantsuplatsi ehitus 1947.a Mart Raudsalu, Raimond Paartalu, Valdur Elstruk, Heilart Kivipõld, Arvo Valk
Vanaküla tantsuplats. Foto Leili Valgu erakogust.

Sõdade vahel oli Valgejõe peoplats/lava vana tee autosilla kõrval jõesaarel. Pildil peovormis külarahvas simmanil 1920-ndatel aastatel, ilmselt Viikmanni heinamaal laada ajal. Foto Viikmannide erakogust.

Valgejõe laadaplats asus Viikmanni krundil 1920–30-ndatel aastatel. Laadad toimusid kaks korda aastas, mais ja septembris. Kohal olid kaupmehed Tallinnast, Rakverest ja mujaltki. Laadalt võis osta nii pudukaupu kui koduloomi. Laada ajal oli alati kohal ka politsei, sest laadalisi tuli ka ümbruskonnast ning paaril korral tekkis laadal mõne omakandimehe ja kaugemalt tulnu vahel tüli. Ühel aastal oli laadale tulnud koguni loomaaed ühe suure furgoonautoga. Rahvas sai raha eest vaadata krokodille, ahve ja eksootilisi linde. (Kirsti Ruul, lk 6). Fotod Leili Valgu erakogust.

3.8.3 lubja- ja miilipõletamis-, linaleo- ning kartuliaugud

3.8.4 paemurrud, savi-, kruusa-, turba- ja liivavõtukohtad

Kruusa ja liivakarjäärid olid Nõukogude ajal Valgejõel, Vanakülas ja Parksis Eesti NSV Harju Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otsus nr. 207 18. nov. 1971 4, 66 ha maa eraldamise kohta Vanaküla kruusakarjääri alla 10.09.1971-18.11.1971, LVMA.473HA.1.188

ENSV Kolhoosidevahelise Ehitusorganisatsioonide Nõukogule esitatud finantsplaanid ja toodanguplaanid, üleantud Parksi paekarjääri osas piirdatumid 1963, LVMA.627HA.1.110

Paemurd oli Parksi külas, Harju Teeninduskombinaadi alluvuses, Lahemaa Rahvuspargi rajamisega suleti.

3.8.5 piimapukid, autolavka- ja bussipeatused

Piimapukk oli Valgejõe külas Saueaugul.

1930-ndatel aastatel käis muna-auto, Saueaugul inkubaator (Arved Heinsoo), kanade pidamine munade müügiks oli ka teistes taludes laialt levinud, sest põllusaak oli nigel.

"Kukeke" Valgejõel: Liis Multer, Endla Rebane, Elle Lõuke, Naadi Luhakivi, Ive Nool, Kätlin ja Kristin Kõrv, Liisa, Kaari ja Kaisa Luik

Uno Kukkk

"Kukeke"

Helgi Kukkk

Kauplusbuss Saueaugul 1999 a.

Leili Valk

1980-ndatel käis kord või paar nädalas kauplus-auto Loksalt. Kuna Valgejõe oli viimane peatus, siis juhtus, et isegi leib oli otsas. Poodnike nime järgi „Kukekeseks“ kutsutud autolavka käis Valgejõel ka 1990-ndate lõpul. Fotod Leili Valgu erakogust.

3.9 Silmapaistvad inimesed

Erik Menved, Taani kuningas 1286-1319, tema nimel toimus Valgejõe/Witena küla esmamainimine 1290.

Johan De La Blaque (1540-1626), Prantsuse sõjaväelane ja diplomaat, Kolga mõisa haldajana Valgejõe/Witena kõrtsi esmamainija 1585.

Vanimad teadaolevad Valgejõe/Vanaküla elanikud (1586 Kolga vakuraamatus):

Jören Becker, Valgejõe kõrtsmik

Jören till Wanakyle (võimalik, et seesama Valgejõe kõrtsmik).

Wanakyla Petter Pereke Anders

Jaska Viikmann, viimane Valgejõe kõrtsmik (1888-1900), hilisem poepidaja, Valgejõe laatade korraldaja

Ca 1905 pildil vasakult Jaska Viikmann, keskel abikaasa Emilie, paremal ema Anni ning tütardega

Aleksander Rass Põllupangale läinud Kolga majoraadi metsade järelvaataja
Aleksander Mohrfeldt (1857–1938), Pikakose omanik alates 1914 (vaimulik, Eesti lipu üks isasid)

Karl Viitol (1888–1944), Helmi Mohrfeldi abikaasa, Estonia ooperisolist, Pikakosel omanik

Ilmar Heinsoo (24.06.23–07.09.2012) E.V. aupeakonsuli k.t. Kanadas (Torontos) 1971–2001. Sünd 24.06.1923.a. Valgejõel Saueaugu talus. Õppis 1930–1936 Kõnnu algkoolis.

Sundjad, muusik Ewert Sundja, kultuuriametnik Lennart Sundja, Pikakoselt pärit ja seal suvitavad.

Ellen Laidre (1916–1981), laulja, suvitas Valgejõel Pikakose naabruses Võsuaasul Heiki Krimm, Meelespealt, tervendaja (praegustest elanikest tee ääres enim-küsitud nimi)

Aivar Mägi, Valgejõe metsaülem, korraldas 1980-ndatel Valgejõe küla spordiplatsi taastamise, kõlakoja ehituse, kiikede rajamise, kapitaalremondi metskonnahoones.

3.10 Tähtsad sündmused kronoloogiliselt, N: perenimede panemine ja eestistamine; väljaränne; side ja transport - mis ajast (ja kui tihti) bussiliiklus, post, elekter, telefon, internet

Valgejõe sidejaoskond töötas Saueaugul kuni 1949.a. küüditamiseni.

„Valgejõel ajame juttu endise külavanema Leili Valgiga. Temalt kuuleme, et veel pärast sõda oli Valgejõel sidejaoskond, asus ta kodutalus, Saueaugul: „Jakob Heinsoo oli side ülem, minu ema oli kirjakandja. Pärast küüditamist läks postkontor Kõndu. Postikapp

seisis veel aastaid meie toas, sealt käidi lehti võtmas. Siis pandi verandale, edasi metskonnamaja seinale, lõpuks seltsimaja juurde, sealt rändas mõni aeg tagasi küla peol lõkketulle. Mu ema töötas ka Kõnnu postkontori ajal, hobusega viis lehti, 18 kilomeetrit oli ring. Kord asendasin teda hobusega sõites, aga jala sain kiiremini.“

„Kogenud kirjakandja teab lehetellijaid unepealt“, Ülle Tamm, Sõnumitooja 17.05.2017

<https://sonumitooja.ee/koge%C2%ADnud-kir%C2%ADja%C2%ADkand%C2%ADja-teab-le%C2%ADhe%C2%ADtel%C2%ADli%C2%ADjaid-une%C2%ADpealt/>

31.01.2018. Sõnumitooja teatab, et Omniva kavatseb teiste seas likvideerida postkastid Valgejõel ja Vanakülas.

Telefon oli 1922. aastal hilisemas Valgejõe Metskonnamajas.

Erni Järvesoo mälestustes arvab Vanakülas olnud 1930-ndatel vähemalt 8 telefoni.

1960-ndatel on aga telefoni puudumise tõttu piirkonnas maani maha põlenud suur laut Nõmmeveskil.

Bussiliinid:

1925. a-l oli Volbrecht Tatsi käes kaks maaliini Tallinn – Loksa ja Tallinn – Tsite – Pudisoo, mida teenindas neli bussi: 14 hj White (T45M), 14 hj White (T46M), White või Ford (T60M) ja 11 hj Ford (T47M).

1931. aastal sõitsid Tatsi bussid /.../ maaliinidel Tallinn – Loksa – Viinistu, Tallinn – Tsite, Tallinn – Valgejõe – Võsu – Käsmu./.../ Sama aasta suvel müüs Tatsi kõik oma bussid OÜ-le Mootor, mis jätkas ühenduse pidamist tema liinidel.

<http://eag.vanatehnika.ee/ewbussid.html>

1931. aastal maksis bussipilet Tallinnast Valgejõeale ca 2 krooni.

Buss käis Valgejõeale kolm korda nädalas ja alati väga täpselt. Kord jäi üks inimene bussist maha, kellele buss siis eraldi Tallinnasse järgi sõitis (Kirsti Ruul, lk.6)

1951. aasta bussiplaanis on mõlemas suunas igapäevane liin Tallinn-Võsu-Käsmu, mis kattis 64 km maa Valgejõelt Tallinna 2 tunni ja 5 minutiga.

RAKVERE—LOKSA
РАКВЕРЕ—ЛОКСА

Läimteenindaja: Autotransportbaas nr. 2, Rakveres,
16, tel. 248.
Линию обслуживает: Автотранспортная база № 2,
Раквере, ул. Аяа 16, тел. 248.

Kaugus km Расстояние км	Peatused Остановки	Kaugus km Расстояние км	Väljumine iga päev, iga arv. Выходные еж- дневно, кроме посреда
0	Rakvere / Раквере	71,3	09.35**)
14,9	Haljala / Хальяла	56,4	09.05
23,0	Käsmu / Кязму	48,3)
31,1	Viitna / Вийтна	40,2	08.30
35,1	Loobu / Лообу	36,2)
43,6	Valgejõe / Валгеиэ	27,7	07.50
55,6	Männiku / Мяннику	15,7	07.25
63,1	Kolga / Колга	8,2)
66,3	Kotka / Котка	5,0)
71,3	Loksa / Локса	—	06.30

Nõudepeatatus.
Остановка по требованию.

Saabumine lõpp-peatusesse.
Прибытие в конечную остановку.

Samal 1951. aastal oli käigus ka liin Rakvere–Loksa (väljus iga päev v.a. esmaspäev). Valgejõelt Rakverre sai sellega 1 tunni ja 40 minutiga (43,6 km).

1997. aasta sõiduplaanis ühendab Valgejõed Tallinna igapäevaselt vähemalt 5 väljumist mõlemas suunas: Tallinn –Viitna – Rakvere liin nr 80 mõlemas suunas 2x päevas; Tallinn– Viitna–Kunda–Kiviõli kiirliin nr 81 üks kord päevas mõlemas suunas; Tallinn–Rakvere liin nr 228 kaks korda päevas mõlemas suunas.

Kolmkülas on filmitud tuntud Eesti mängufilme:

Inimesed sõdurisinelis, Tallinnfilm 1968. Vanakülas.

Verekivi, Tallinnfilm 1973. Valgejõel, Vanakülas ja Nõmmeveski joal (filmi sisu kohaselt peaks need asuma teel Läänemaalt Tallinna).

Kõrboja peremees, Tallinnfilm 1979. Kõrboja maja on Saueaugu talu, praegune Leili Valgu kodu. Tiit Valk'i klassikirjand „Kuidas meie kodus filmi tehti“. Foto Leili Valgu erakogust.

Metsluiged, Tallinnfilm 1987. Valgejõel. Lya Mägi meenutab lastele makstud soliidseid honorare (5 rubla päev).

Külade 700. juubeli tähistamine 1990

Kivi paigaldamine

Kolmküla esmamainimise kivi paigaldamine 1992. aasta juulis. Pildil esiplaanil metsäülem Aivar Mägi. Foto leili Valgu erakogust.

Metsavend Parktali'le mälestuskivi avamine Vanakülas, aasta 1994?

Valgejõe lahingu mälestuskivi avamine 2018. aasta 22. detsembril. Pildil kivi autor Andres Allmägi. Foto Eliisa Matsalu.

Väljaränne Simititsa külla Peterburgi kubermang, Jamburgi maakond 1884 (nende järeltulija Leili Valk). Tagasi tuldi 1943, kui sakslased rindeala elanikud ära ajasid.

1941 juuniküüditamine kolmküla elanikke otseselt ei puudutanud.

Mobilisatsioonid Punaarmeesse ja Saksa sõjaväkke jätsid siiski juba demograafilise jälje. Malle Pärna tekstides on viited võrdselt neljale Saksa väes ning Punaarmees hukkunule. Kindlasti on tegelikud arvud suuremad.

1944 Läände põgenenud inimeste arvu täpselt ei tea. Malle Pärna talubiograafiate järgi jäädi rohkem pidama Kanadasse, eriti Torontosse (5 peret), vähem Rootsi (2 peret).

1949 märtsis viidi Valgejõelt Siberisse 2 peret: Salme Valt 3 lapsega Valgesillalt ning Jakob ja Helene Heinsoo Saueaugult. Vanakülüst küüditati Amanda Kirimia tütarde Evi ja Akta'ga. Parksist Soone talust viidi Siberisse Amanda Salumaa koos tütarde Juta ja Leaga.

Elanike arvu järsk vähenemine kolmkülas toimus 1990-ndatel kui kadusid piirkonna põhilised tööandjad: metsamajand, kolhoosid ja Loksa tehas ning nendega seotud töökohad. Päris tühjaks pole maju aga jäänud ning neid peetakse sageli suvilatena endiste elanike järeltulijate poolt. Paljud majapidamised on aga leidnud ka päris uued omanikud.

Kolmküla tulevikku peegeldab Valgejõe kiigeplatsil igal aastal augustis peetav laste spordipäeva osavõturohkus. 2018. aasta pilt Valgejõe küla Facebooki seinalt.

Kolmkülas oli 1.01. 2018 seisuga ametlikke elanikke üle 100:

Valgejõe 24

Vanaküla 61

Parki 32

Vähemalt teist samapalju võib siia lisada suveasukaid, kelle ametlik elukoht on mujal, enamasti Tallinnas.

Ettevõtlus:

Valgejõel Jaan Valki reisijatevedu bussiga, Valgejõe veod OÜ, alates 2008

Valgejõel Rubo Lomp'i töökoda, pärast Villaveski lõpetamist 1997

Valgejõel Veinivilla alates 2014, Tiina Kuuler

Vanakülas AAVIKU TALU HALDUSE OÜ esindaja Ennu Tsernjavski, eesti raskeveohobuste kasvatamine.

Vanakülas Triin ja Mangus Põllmaa disain/graafika/käsitöö alates 2006.

Parksi külas Andres Allmägi, Disainkivi OÜ, graniidist, marmorist jm looduslikust kivist toodete valmistamine.

Kolmküla teise ärkamisaja sümbolikas oli oluline koht rohelisel (ka metsanduse sümbol tammeleht), rahvuslikul trikolooril (ka rahvuslik rukkilill), samuti esines ka jõgi ning viide vanale maakondade piirile.

2009. aastal pälvis Valgejõe küla heakord Harjumaa tihedas konkurentsivõidus kolmanda koha.

Arhiivilühendid:

EMM Eesti Maanteemuuseum

ETMM Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum

EAA Eesti Ajalooarhiiv

EMSUKA Eesti Keele Instituudi eesti murrete ja soome-ugri keelte arhiiv

ERM Eesti Rahva Muuseum

ERA Eesti Rahvaluule Arhiiv

ESM Eesti Spordimuuseum

EVM Eesti Vabaõhumuuseum

FOTIS Rahvusarhiivi fotoinfosüsteem

HMK Harjumaa Muuseum

KKI Keele ja Kirjanduse Instituut

LRA Lahemaa Rahvuspargi Arhiiv

LUB Luidi Ülikooli Raamatukogu

LISA

Malle Pärna ülevaated Vanaküla ja Valgejõe külade talude elanikest, koostatud 1989–1990

MP: ABRAMI

Seal elasid Limbergid. Joosepil ja Juulil oli mitu last. Üks tütar abiellus Lindvestiga. Peremeheks jäi Aleksander (1894–2.11.1950). Ta abiellus Magdaleena (Mahta) (8.8.1894–12.4.1984) Kasispealt. Neil oli ainuke poeg Ülo (17.6.1923–1955), kes suri nagu isagi kopsuhaigusesse.

Magda pärandas maja oma õepojale, kes aga ei tulnud siia elama, vaid müüs selle Uno Kukele Tallinnast. Uno ja Helgi Kukel on 3 last: Martin, Anneli ja Kadri-Liis.

MP: HAAVIKU

Haavikul elasid Jakob ja Maria Parktalid (11.10.1851–10.6.1924 ja 26.6.1853–15.2.1940). Nende lapsed olid Gustav (4.5.1871–1944), Jakob (1882–1913), Johannes (12.8.1886–27.1.1910), Joosep (12.10.1890–25.10.1912), Helene (6.1.1897–16.10.1974).

- Gustav abiellus Leena Kiviperkiga (29.7.1888–24.4.1918). Neil olid lapsed Marie ja Evald.

- Marie abiellus Gustav Jürimetsaga (1904–1976 ja 1893–1945).

Nende lapsed: Elva (Virolainen), lapsed Vello, Ilmar, Ilma.

Asta (Mooses, poeg Ahto)

Herald, poeg Indrek

Eerika (Tiik, tütre Ene Põhjakas ja Evi Leitsaar)

- Evald (1906–1968) oli abielus Juuli Kruusensvaldiga (1904)

- Jakob abiellus Pauline Valgiga Paunamäelt (1881–1972). Lapsed:

- August (Laanep, 15.11.1907 –? hukkus Punaarmee mobiliseerituna)

oli abielus Elfriede Sandbankiga Sõeaugult

- Juuli (Perk, 14.11.1907–7.3.1979) oli abielus Kärge Valtriga.

Ainuke tütar Vaike elas 1938–1942, võeti kasutütar Antonina (1937).

Alates 1944.s. elas Juuli Laanel.

- Leopold (Laanep, 26.5.1910–1956 Rootsis) abiellus Hulda Koolmanniga (Nõmme Marta õde), neil olid lapsed Juta (23.12.1932, abielus Rolando Bresnikuga, elavad Rootsis) ja Väino (5.2.34). Väino abikaasa Evi Reiter suri noorelt (4.12.1938–28.7.1977), lapsed Anneliis (1964), Moonika (1966) ja Jan-Sillar (1973) jäid väikestena maha. Elavad Rootsis.

- Adolf (Aadu Laanep) 1.5.1913–9.12.1939. Lõpetas Tallinna Tehnikaülikooli vesiehituste alal, oli äsja abiellunud. Lapsi ei olnud. (hiljem külastasid Laanet tema abikaasa Mari Sibul oma tütre Merikesega 2. abielust).

- Helene oli noorim laps, tema jäi koju, abiellus Keldripõllult pärit Jakob Epneriga (17.5.1895–5.3.1983). Neil olid lapsed

- Edmond (7.11.1917, abielus Helmi Heinsaluga Joaveskilt Paelt). Elavad Kanadas.

- Helga (4.4.1924) on abielus Heino Kalliga. Elavad Tallinnas.

- Veeda (27.7.1927) on abielus Heino Tsernjavskiga Kolgaküläst. Neil on pojad Ennu ja Tõnnu.

Ennu (8.2.1952) on abielus Marje Raudsikuga, neil on pojad Edy-Tauri (2.9.1975) ja Karl-Endre (28.8.1985). Ennu asub elama Haavikule, valmistub talu pidama.

Tõnnu elab Kolgakülä, on abielus Tiiu Tilgaga (10. 3.1964 ja 30.6.1967).

MP: AJAOTSA

Seal elasid Kristalid, Gustav ja Madleena. Madleena oli rannast, abiellunud üsna eakana. Nende ainuke laps oli Elisabeth (Beti), (5.2.1899), kes abiellus Kristov Steinfeldiga Mardipõllult (21.10.1889—10.11.1944). Neil oli 2 poega.

Heilart (5. 10.1920—15. 9 .1988) oli abielus Salme Mitiga (sõjapõgenikud Leningradi lähistelt koos vendade Pauli ja Karliga).

Neil olid lapsed Elna (17.12.1947), Endel (28.8.1949)

Vabaabielust Akte Elstrukiga sündisid Kalev (9.4.1959) ja Liivi (4.2.1961)

- Lembit (7.12.1925—?) hukkus Saksa sõjaväes.

- Liidia Hõbemägi oli „Beti“täditütre tütar. Teda kasvatati ka Ajaotsal.

Abiellus Lembit Voorannaga, neil on poeg Mati ja tütar Merle. Elavad Vihasool. Mati elab Haljalas, tema abikaasa on Viivi Voorand, Lahemaa ansambli juhataja.

Ka Beti, kes on aastaid pime, elab kasutütre juures Vihasool.

MP: ALTTOA

Alttoal elasid Adamsonid. Jakobil ja tema naisel Madlil olid pojad Joosep, Kaarel ja Jakob ning tütar Kai.

Joosep abiellus Mardipõllult pärit Juuli Steinfeldiga. Neil oli 3 tütart: Olga (3. 9.1902—?) abiellus Kõndu Rehe talusse Jakob Raadikuga. Neil olid tütred Hilde, O.e ja Alvi ning poeg Arnik.

Hildel (Tamberg) on poeg Martti. Arnikul on tütar Hille.

- Alma (5.I 1909— ?) abiellus Kõndu Turja talusse August Evardiga.

Neil oli 3 last: Asta, kes abiellus Karl Parktaliga (isa 'Pikametsast);

Astal ja Karlil on 4 last

Heino abiellus Urve Kanarbikuga, neil on 2 tütart.

Maime abiellus Rein Olmiga, neil on 1 tütar.

- Anete abiellus Konrad-Aleksander Sambergiga (eestistatud .. Salumets). Neil oli 4 poega: Endel (26.3.1924—27.11.1951) hukkus liiklusavariis. Ta oli abielus Linda Liiviga (17.8.1928), neil oli poeg Vello.

Vellot kasvas rohkem vanaema, Kalmelt Mäe talust pärit Ella. Vello abiellus Sirje Aaspaluga, neil on pojad Rauno ja Raul.

-Bruno (20.11.1927— 4.5.1951) oli küll abielus, aga lapsi ei olnud.

-Arved (21.5.1933) on abielus Linda Lahiga (19.4.1933). Neil on tütred

Rutt (1958), abielus Igor Ignahhiniga, lapsed Jan, Jaana, Janar.

Rita (1960), abielus Valler Veeleidiga, lapsed Evelin ja Vaiko.

- Sulev (30.3.1916) oli abielus Imbi Allega Loksalt (1.11.1933— 6.1969).

Leal (10.3.1961) on tütar Laura (17.2.1987). Renee (14.1.1963) on vallaline.

Arved ja Sulev ehtasid uue maja planeeritud keskusse – Tammevälja mäele. Anete suri seal 1973. Tal oli veel tütar Sirje (6.1.1951), kes elab Riisipere lähedal Nurmel. Sirjel on lapsed Signe ja Teet Lehtme.

1990.a. päris Sulev Paunamäe maja, mille omanik Elfriede Naan oli Salumetsade hooldaja.

Joosep Adamsoni surma järel abiellus tema lesk Juuli teise venna Kaarliga. Sellest abielust lapsi ei ole.

Jakob Adamson (eestistati Arumäe) abiellus Julie Parktaliga ning läks Pohlale koduväiks. (Vt Pohla)

Kai abiellus Jaan Pärnaga Kalme külast Varemelt: neil oli 7 poega, kellest Kusti suri noorena.

Jakob abiellus lähedusest Liivapõllu Hildaga. Neil oli tütar Valve, kes abiellus Richard Pagariga Loksalt. Valvel ja Richardil on tütar Sirje, kellel on 3 last.

Eduard abiellus naabrusest Allikalt pärit Aliide Aalmaniga, neil oli 3 poega:

Ahto (abiellus Mall Kadastega Mäepealselt), Vahur (sai 13-aastaselt tulesurma), Henn (abiellus Eha Tirmanniga Valgast; tal on lapsed Kadri ja Kristjan). Henn ehitas Abrami sauna endale suvilaks ja elas seal 8 suve, kuid sunniti lahkuma.

- Aleksander abiellus Helene Saabergiga' Niidilt. Neil oli 4 tütar, üles kasvas 2: Vaike ja Lea. Vaike on abielus Stanislav Leitaniga Lätist. Neil on tütred Stella ja Gaida, elavad Tallinnas. Stella Elleril on tütar Liis, Gaidal tütar Keit.

Valter abiellus Herta Meelinnuga Kõnnust. Neil on 4 last:

Ants (1931–1967?) oli abielus, tal on poeg Valdo.

Meida on abielus Kolgakülalt Liivamäelt pärit Jevet Orulaga.

Neil on 3 last: Andrus, Tiina (tal on poeg Jüri), Kai (3 last).

Aino on abielus Heino Lillepiga. Neil on tütred Anne ja Kati.

Mati on abielus Galinaga, neil on pojad Valter ja Madis.

Albert ja Julius olid kaksikud. Albert oli vallaline.

Julius abiellus Murksist pärit Selma Sambergiga. Neil on tütar Hille (abielus Teet Andressooga). 1949 küüditati Selma Siberisse, Julius ja Hille jäid maha. Julius elas vabaabielu Silvi Urgasega, kellega tal on 3 last: Jaan (abielus, 2 last), Ülle (poeg); Toivo.

Alttoa talu müüdi võõrastele, kui uus kodu Pohla juures valmis sai. Praegune omanik on Maimu Aalde.

MP ARU

Arus elasid Parktalid. Kohtade ostmise ajal sai Kaarel Parktal endale osa Pohla kohast. Aru ostis Kimbalust Liivapõllult pärit Kustav Lindemann, kes selle pärandas oma pojale Eduard Lindemannile (eestistatult Lindmaa, 24.8.1955). Eduard oli abielus Kuusalu lähedalt Kosu külast pärit Amalie (Maali) Tamveliusega (15.3.1883–6.2.1958). Neil olid lapsed

- Leonhard (31.7.1911–? hukkus Saksa sõjaväes)

- Olga (15.1.1915). Tema esimene abikaasa Aleksander Tuur mobiliseeriti 1941. aastal, jäi kadunuks. Olgal on 3 tütar:

- Talvi (3.3. 1937), abielus Endel Soonega. Neil on 4 last:

Maret (Kaasik), sünd.26.6.1958. Tal on tütred Cecilia ja Kristiina Endla (29.12.1959)

Tiit (17.3.1961). Tal on 2 last.

Heivi (12.4.1970) Tal on 1 tütar

- Helvi (19.9.1938), abielus Endel Raudsepaga. 2 poega:

Eimar. (24 .9.1959)

Jüri (18. 7.1965). Tal on 2 last.

- Milvi (19.9.1938), abielus Heino Pärnaga. Neil on 2 tütar:

Marianne (27.7.1962)

Ene (11.5.1965)

Olga oli teises abielus Artur-Fridrich Jürgensiga (3.2.1894–1974)

Talvel elab Olga Tallinnas Helvi juures, suvel maal.

MP: KAASIKU

Kahest Kaasikust nimetatakse üht Kaasiku - Antsuks . Akte Elstruk on kindel, et see on nende talu, aga ühes arhiivinimistus oli see Valkidele kuuluv Kaasiku . Mõlemas talus on elanud Hansud .

Valkide Kaasikul elasid .Ants ja Miina. Neil olid lapsed Eduard, Kustav ja Juuli . Juuli abiellus Villem Esvalderiga Uuetoalt (Vt Uuetoa).

Eduard ja Kustav elasid mõlemad Kaasikul, maja oli kaheosaline.

Eduard abiellus Maria Parktaliga Klaukselt (28.3.1883–30.1.1956 ja 8.12.1877–2.1956, nad maeti koos). Tütar Selma abiellus Sõeaugule - noor ema Johannes Saarelaga (Vt Sõeaugu) .

Kustav oli abielus Sauepõllult pärit Liisiga (Valk?). Lapsed surid väikesena , ka Liisi ise kopsuhaigusse . Kustavi teiseks naiseks sai Uuetoalt pärit Liine Janter, kellega tal oli poeg Arvo (20 .11.1937).

Arvo elab Püssis, tal on tütar Lea Karik (1963, tütar Katre 1988).

Kustav elas 8.3.1881–23.7.1944. Pärast abiellus Liine Tartumaalt pärit Elmar Punnariga , kes oli enne sõda elanud ja töötanud Nõmmeveskil. Vabaabielust Helju Õunaga oli tütar Vaike (Piispea).

Liine elas 10.4.1896–9.3.1959. Elmar abiellus Tartumaalt pärit Linda Tensinguga (1.8.1912), elas 30.6.1911–15.8.1985. Nad tulid Kaasikule elama, pärast Elmari surma on Riin Linda üksinda. Tal on esimesest abielust tütar Mall.

MP: KAASIKU-Hansu (ELSTRUKI)

Ühel Kaasikul elasid Valgid, teisel Elstrukid. Elstrukide pere ajalugu on põhjalikult uuritud, materjalid on vormistatud albumitena. Sellega tegeles Helmut Elstruk, kelle isa oli samuti Vanakülas sündinud.

Ilmselt tuli Vanakülasse Hans Elstruk (12.11.1826–12.2.1881), kes abiellus Anna Siirakuga (Kaasikult?). Anna elas 25.1.1831–29.9.1902. Neil olid lapsed Jakob, Anna , Peeter, Maria.

- Maria abiellus Joh. Roksmanniga. Neil olid lapsed Johannes, Julie (Piibemann), Marie (Idavain), Julius, Emilie (Kivi).

- Annal oli poeg Johannes. Anna lasti 1919 Valgesoomlaste poolt maha. Johannese lapsed on Helmut, Felix, Endla, Asta

- Peeter abiellus Marie Vilheinaga.

- Jakob jäi koju, abiellus Mai Valgiga Kaldalt. Neil olid lapsed Helene, Pauliine, Maria, Joosep. Jakob elas 6.9.1859–11.2.1948 .

- Helene abiellus Oja-Tipilt Jakob Rünkaga. Neil olid lapsed Elvi (tema poeg on Hillar, pragune Oja-Tipi omanik), Herta, Amalie, Leida, Johannes, Jakob, Hermiine (kõik järeltulijateta); Adelel on lapsed Aime, Paul, Ülo, Õie (abiellus Sulev Saarsaluga Nõmmelt, lapsed Kalev ja Katrin).

- Maria, abielus Reskov

- Pauliine, abielus Villem Niilisega Õuemaalt

- Joosep jäi koju, abiellus Kuusalu lähedalt Kosu külast pärit Olga Tamveliusega (Aru Maali õde). Joosep elas 21.11.1901–10.1.1946, Olga 31.5.1899–31.3.1976. Neil olid lapsed

- Akte (10.3.23), lapsed .Anneli (Ratskova, 20.3.1946; Marianne ja Oksana); Kalev (9.4.1959, tütar Erika 1989, Liivi (4.2.1961, lapsed Jana ja Regina).

- Elma (25.11.1925) abiellus Seljakult pärit Evald Paartaluga (Vt Seljaku)

- Valdur (1.11.1927-21.9.1981) oli abielus Helju Merilaga, Võhmalt (Kärga Laine õde).

Neil on 3 last: Hannes (28.9.1952, elab isa ehitatud majas - Väljamäel), Vahur

(17.3.1954, lapsed Margit, Helike ja Viivika), Eha (Höbemägi, 6.10.1955, lapsed Maret ja Meelis). Valduril on veel poeg Jaanis vabaabielust Tyne Rõbkinaga,)

- Saima (26.8.1929) elab Kahalas.

- Leonie (27.3.1932) on abielus Lembit .Aruloga Vihasoolt. Neil on tütred Marika (Mikk), sünd. 1962 ja Meelike, sünd. 1958.

Kodus elab Akte üksinda.

MP: KALDA

Kaldal elasid Valgid. Johannes (hüüdnimega Iivan) oli abielus Paunamäelt pärit Sohviga (ka sündinud Valk). Neil olid pojad Johannes ja Karl-Eduard, ning tütar Leeni, kes suri noorelt.

Johannes abiellus Leida Viikmanniga Valgesillalt, nad läksid elama Surgu, kust aga pidid 1953 lahkuma. Tulid tagasi Valgesillale. Johannesel ja Leidal oli 4 last:

-Harald (12.3.31–14.4.1988) oli abielus Leili Replikuga Saueaugult . Neil on 2 poega: Jaan ja Tiit.

- Olev (3.2 .1934–19.9 .1959). Hukkus liiklusavariis.

- Juta Teramäe

-Sirje

Juta ja Sirje elavad Tallinnas. Valgesilla müüdi puhkebaasiks ENSV Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi Projekteerimise, Tehnoloogia ja Kujunduse Instituudile.

Karl-Eduard (Eedi, 12.2.1901– 21.11.1947) oli abielus Lisette Silbergiga (12.05.1905).

Neil oli 2 last :

- Uno (1.4.1927) elab Tallinnas. Tal on ühest abielust poeg, teisest tütar.

-Hilja (11.6.1933) on abielus Erik Veevoga, neil on tütar Ulvi.

Lisette müüs Kalda Endel Niilsonile Surus , see omakorda Renaldo Suvinõmmele Lahjalt.

Renaldo (19.4.1928–17.9.1985) oli abielus Milvi Ristmäega Joaveskilt. Neil on poeg Sulev (10.6.1956). Sulev elab Vihasool.

MP: KLAUKSE

Koha ostis mõisalt Joosep Parktal Tal oli 5 last: Jakob, Natalie, Maria, Kati, Leena.

Jakob (eestistatult Palmiste 6.8.1888- 5.11.1959) oli 1. abielus Hilda Pontusega Vihasoolt (1895-1939) , neil oli poeg Kalju. (1925-1944? - hukkus Saksa sõjaväes) ja kasupoeg Heldur Parktal (3.11.1931) Pikapõllult . Helduri vanaisa oli Jakobi onu , pärast ema varast surma võeti poisike Klauksele . 2. abikaasa oli Marie (1885- 1949)

Heldur läks Tallinna, aga abiellus Valgejõe elama. asunud Zoja Leontjevaga (soomlanna Leningradi oblastist) . Neil on 2 tütar.

Natalie (Taali) sai endale osa Klaukse kohast - Lillevälja. Talle ehitati maja, kudas kangaid ja õpetas seda soovijatele . Elas 24.5.1881-21.1 .1969 . Suri Klauksel, kus teda hooldas Leonore Eesvald – õetütar.

Maria (1878-4.2.1956) abiellus Kaasikult Eduard Valkiga. Neil oli tütar Selma. Ta abiellus Sõeaugult Johannes Saarelaga, neil olid pojad Vambola ja Vello. Elati Sõeaugul kuni 1944. aastani, siis lahkuti Soome kaudu Rootsi. Kuuldavasti on sellest perest kõik surnud.

Maria ja Eduard surid peaaegu üheaegselt , nii et neid maeti koos.

Kati (Katariina ?) abiellus Kembalt Joosaniga. Tema poeg Eduard Joosalu elas mõnda aega Lilleväljal oma tädi juures , siis Valgejõel Kummisool . Hiljem elas Tallinnas. Oli abielus Marie Kivibergiga , neil on tütar Vaike Padissar , temal omakorda 2 tütar: Alne ja Eilike . Nii Alnel kui Eilikesel on 2 last.

Leenal oli tütar Leonore , kes abiellus Uuetoalt Rudolf Esvalderiga (hiljem Esvald -- Eesvald) . Nad ostsid Surus Lilleoru koha, kuid 1953. a. tulid Vanakülla. Algul elati Uuetoal , hiljem Klauksel.

Neil oli 4 last: William (25.9.1924–3.3.1969), Ralf (1.2.1929–, elas Tallinnas; poeg Toomas); Õie Haljand elab Võsul, tal on 2 tütar); Kullol (1940) on tütar Eda.

Rudolf elas 22.7.1901–27.6.1965, Leonore 12.4.1903–1987

Klaukse maja müüdi Loksa kolhoosile, selle ostis Leo Kiviberg.
(Vt Tagavälja ja Seljaku).

MP: KÄRGA

Ilmselt on seal põlised elanikud olnud Bergid. Eelmise sajandi keskel võisid olla sündinud Jakob , Johannes ja Maanus . Jakob abiellus Harast Käo talu peretütrega, neil olid lapsed Evald, Pauliine, Helmut. Pauliine abiellus Jakob Ploompuuga, nende ainuke tütar Paula Lindre elab Suureväljal.

Evald ja Helmut eestistasid oma nime – PÄRG.

Teine vend Maanus elas Kärگا sauna peale ehitatud Tipu suitsutares.

Tema naine Liisu oli Leena Vaheri tädi ilmselt Nõmmelt? Neil ei olnud lapsi.

Lähedalt sugulased (onupojad) olid Vaseristil ja Kolgakülas Karjamäel – Bergid. Nad eestistasid: Pajuste, Kallaste, Lehtsalu, Perk, Räni.

Johannes jäi koju Kärگاale. Ta oli abielus Madleena Valgiga Paunamäelt. See pere oli elanud Klauksel, aga Paunamäe peremees meelitanud kohti vahetama. Valgi perest abiellus tütar Sohvi Kaldale – Johannes Valgiga (Johannese ja Eduardi isa), poeg Jüri jäi peremeheks ja ostis lisaks Paunamäele ka Laane koha. Laanest olid lahkunud Heinsonid (Saueaugule), nüüd pidid lahkuma Neitovid. Need läksid väga pahaselt Uemale, olevat neednud tulijaid. Jüri tütar oli Poulina Parktal (mees Jakob oli pärit Haavikult).

Johannesel ja Madleenal olid pojad Johannes ja August. August jäi Kärگاale peremeheks, Johannes ostis (võlgu) Mäepealse ja lisaks pool Kalda kohta. Nii kujunes Mäepealse pea 25-hektariseks kohaks.

(Vt Mäepealse)

August abiellus Võhmalt Almaga. Neil oli 2 last: tütar Ella, kes abiellus Uustalule, ja poeg Valter, kes jäi koju. Ema Madleena ei sobinud hästi miniaga. Kui noorem poeg Johannes Esimeses Maailmasõjas teadmata kadunuks jäi, kolis ema päriselt Mäepealsele ja aitas teisel minial last kasvatada. Madleena elas 1848–1939.

Valter abiellus Laane Juuliga (nende vanaema ja vanaisa olid õde-vend). Elu ei klappinud, ka ainuke laps suri. Juuli läks koos kasulapsega tagasi koju Laanele. Ka võorasema Minna lahkus Kärگاalt pärast sõda . Valter elas vabaabielu Võhmalt pärit Laine Merilaga.

Peres oli 5 poega: Vello (1948), Toivo (1949), Aavo (1956), Udo, (1962), Hanno (1967). August elas 11.10. 1883–10.12.1940; Valter 11.8.1909–22. 2 .1977.

Praegu elab Kärگاal Laine oma poegadeaga.

MP: LAIAKU

Seal elasid Kapteinid. Gustav Madise poeg oli abielus Annnga.

(16.5 . 1869- 22 . 2 . 1956) . Neil oli 5 poega : Aleksander, Eduard, Gustav, Artur, Hugo. (Eestistati Muruväli)

Aleksander elas 16.4.1900- 9.1.1940. sooritas enesetapu.

Eduard oli abielus Olga Sandbankiga Sõeaugult , elas 12.2.1903–1938.

Gustav hukkus mobiliseerituna 1941.1. –oli ohvitser.

Hugo (17.6.1910) on abielus Helviga (29.7.187 ?), elavad Kõnnus, kuhu ehitas maja . Lapsed Maidu (8.8.1943) ja Elle (28.7 .52) .

Artur (31.5-1908–17. 12.1985) oli vallaline. Elas kodus, kuni maja kokku varises , siis ostis Liivaku ja elas surmani seal .
Laiaku on täiesti hävinud.

MP: LIIVAKU

Ehitati 1930-ndate aastate alguses Liine Esvalder-Janterile Uuetoalt pärast tema 1. mehe Ludvig Janteri surma. Liine elas seal poeg Erniga (eestistatud Järvesoo, 22.2.1922, elab Loksal). Kui Liine abiellus Gustav Valgiga Kaasikult, koliti sinna.

Majas on elanud mitmeid peresid: Valkmann (Rumberg) Natalie Soosillalt Ületeelt (9.7 .1890-?) tütarde Aura ja Nadjaga. Aura abiellus Kahalasse, Nadja Vesivere Sergeiga Surust (Tamberg). Neil oli tütar Ene.

Nadja oli küüditatud Siberisse.

Hiljem elasid Liivakul Amanda Kirimia (29.3.1904), Evi (10.6.1927), Akta (5.4.1929), Klaudia (28.6.1925). Amanda oli ka Ületeelt, Natalie Valkmanni õde. Nad elasid ka Koplil, kust küüditati 25.3.1949 Siberisse. Tagasi tuldi koos invaliidist isa Arnoldiga (7.3.1902-22.10.1980). Akta oli abiellunud samuti väljasaadetu Ants Vahtraga, neil on poeg Jaan. Elavad Kolgas. Klaudia elab Tallinnas, Evi Järvakandis.

Elisabeth Lillepruun (15.8.1909) elas varem Valgesillal, mees läks 1941. Punaarmeesse ja kadus. Nüüd tuli E. koos poeg Uvega (9.2.1935) Liivakule, siin sündis Mihkel: (23.9.1947).

Harkide pere (Arnold, 1904–; Helene 1905–, Õie, Evald, Aino, Endel) elas mitu aastat Liivakul.

Viimane omanik oli Artur Muruväli Laiakult. Pärast kodumaja lagunemist elas ta surmani Liivakul.

MP: MÄEPEALSE

Sajandi alguses oli peremeheks Mäepealse Juss. Maja põles 1890.a paiku, mõisa abil ehitati üles. Mõis andis palgid ja "vald" ehitas.

1908.a.ostis talu. Johannes Berg (Perk), kes oli pärit Kärgalt. Sinna jäi peremeheks tema vend Gustav.

Lisaks Mäepealse kohale osteti ka pool Kalda kohta. Raha ei olnud, ta laenas oma onult, kes elas Haras Käo talus. 1914 võeti Johannes Berg sõjaväkke, tallu jäi tema noor naine Leena (Helena Parktal) väikese 2,5aastase tütrega. Ta pidi tegema kogu kohatöö ja tasuma võlgu. Appi tuli ämm, kes jättis oma pere Kärgale ja tuli last hoidma ning jäigi Mäepealsele elama. Ämm suri 1939. Tema nimi oli Madlena Berg, sündinud 1848, pärit Paunamäelt (Valk).

Leena pidas üksi talu kuni tütre Helmi abiellumiseni 1935. Siis kirjutas ta koha väimehe nimele, kuid oli alati tööl abiks ja nõuandjaks.

Helmi (sünd. 7. 12.1911) mees oli Vihasoolt Kadapiku talust pärit Evald Kadaste (endise nimega Pontus, eestistati 1934-35), sünd. 27.03.1907.

1944.a. veebruaris põgenesid kogu küla mehed sakslaste mobilisatsiooni eest Soome . Mäepealse Evald läks lootuses varsti tagasi tulla. Kui aga Saksa okupatsioonivägede asemele tulid Vene omad, kutsusid mehed oma pered järele ja põgenesid Rootsi.

Küla läks korruga tühjaks, aga Mäepealse Helmi jäi, sest oli sügis, kartulivõtu. aeg. Ema Leena ei oleks töödega üksi hakkama saanud, aga kaasa tulemast ta keeldus. Pealegi olid lapsed alles väikesed ja võõr....

.....

pärit lese Jakob Tambergiga , kellega elavad seni Mäepealsel.

Helmi lapselapsed: Mall (abielus Ahto Pärnaga Kõnnust Varemestelt , sünd 5.04.1932) -
- tütar Margit(sünd. 5.06.1962) . Abielus Kaido Randaluga Kivimäelt Tallinnast. Poeg
Silver (sünd . 16.02.1986). Õppis TRÜs majandust.

-- poeg Priit (sünd. 04.02.1966). Õpib TPIs majandust.

Peep (abielust Vaike Merilaga Tsitrest) tütar Esta (sünd. 25.06.1963). Õppis pärast
Kuusalu Keskkooli müüjaks, abielus Emil Adraga Tallinnast . Elavad Hiiumaal, 2 last:
tütar Annika (16.01.1985), poeg Andres (26.09.87), poeg Tõnu (25.08.1967). Õppis
Tallinna 1. KKKs püügimeistriks, pärast sõjaväge kalurikolhoosis "Majak".

Ants (abielus Ene Rausaluga Vanakülalt Kivimäelt , sünd .
25.01.1947)

--tütar Kaja (5.11.1969)

-- tütar Karin (6.11.1973)

Peep on teist korda abielus Maia Sibulaga (07.05.1940).

MÄEPEALSE

Rendiperemeheks oli siin olnud Johannes Parktal poja Jakobiga. Kohtade ostmise ajal
lahkusid nad Kasispeale ja talu ostis Kärgalt pärit Johannes Berg. Raha oli vähe, ta
laenas oma onult Harast - Jakob Bergilt ja ostis koos tädimehega pool Kalda kohast. Nii
sai Mäepealse suuruseks 26,5 ha. Talu oli üsna kehvast seisundis. Maja oli küll suhteliselt
uus, kuid pärast põlemist 1890.a. paiku ehitatud „vallaga“ - mõis . andis palgid ja
külamehed ehitasid ühistöö korras. Koos Pohlalt pärit nooriku Leenaga alustati
majapidamist nullist.

1911 sündis tütar - Helmi. 1914 pidi peremees minema ilmasõtta, kuhu ta jäigi - teadmata
kadunuks. Kogu kohatöö jäi noore naise õlgadele lisaks võlgade tasumine. Appi tuli
ämm, kes jättis oma .kodu Kärgal ja tuli last hoidma. Madleena Berg oli sündinud Valk,
pärit Paunamäelt. Tema vend ostis Paunamäe ja Laane, õde oli Kaldal. Madleena elas
1848-1939.

Leena pidas talu üksi kuna tütre abiellumiseni 1935. Siis kirjutas ta koha väimehe
nimele, kuid oli kõigis töödes abiks.

Helmi mees oli pärit Vihasoolt Kadapiku talust. Ta oleks saanud endale kodutalu, kuid
jättis selle vend Johannesele. Evald Kadaste (varem Pontus) elas 27.3.1907–7.8.1977.
Neil oli 3 last: Mall (9.3.36), Peep (11.4.39), Ants (4.7.42). 1944.a. veebruaris põgenesid
paljud. mehed Saksa mobilisatsiooni eest Soome,

perekonnad lahkusid septembris. Ka Evald lahkus, aga Elmi jäi kolme väikese lapsega.
Ta pidas koos emaga talu kolhoosi astumiseni - 1.aprillini 1949. Õieti. algas kolhoosi
töö juba nädalapäevad varem, sest Surust küüditatute loomad toodi Abrami kuuri .Ja
nende.eest oli vaja hoolitseda. Algas 22 aastat kestnud lüpsjatöö...

- Leena Berg elas 21.1.1883-30.12.1973.

Mall on abielus Ahto Pärnaga Kimbalu külalt Varemestelt. Neil on tütar Margit (abikaasa
Kaido Randalu, poeg Silver), sünd.5.6.62 ja poeg Priit, sünd.4.2.66.

Peep oli I. abielus Vaike Merilaga Tsitrest, neil on tütar Esta (abikaasa Emil Ader,
lapsed Annika ja Andres), sünd. 25.8.63 ja poeg Tõnu, sünd. 25.8.67. 2. abielus Maia
Sibulaga Tallinnast.

Ants on abielus Ene Rausaluga Vanakülalt, neil on tütred Kaja ja Karin (Vt Väljaotsa).
Pärast Evaldi surma Rootsis, abiellus Helmi Kahalast Abramilt pärit lese Jakob
Tambergiga, kellega elavad, Mäepealsel.

Nõmme omanik oli Joosep Valk (Falk) . Ta oli oma emal vallaslaps . Ema oli mõisas teenimas. Saksad panid ta mehele ja andsid talu. Õde oli Helena (Leena) Vaher (1882-13.12.1956.

Joosepil oli 5 last. Tema naine suri , kui noorim oli alla aasta vana. Õde tuli appi lapsi kasvatama ja jäigi Nõmmele, kuigi tal oli ka oma maja Kivimäel. Selles elasid pikka aega Rausalud - Martini pere (Vt Väljaotsa) . Joosep elas 4.11.1865–14.10.1944

Joosepi lastest:

- Hilda abiellus Peeter Murumetsaga , elasid Virumaal. Kaks poega said sõja ajal surma, tütar Aino suri Ameerikas autoõnnetusel, tütar Helme peaks elama

- Aliide (18.1.1897–5. 9.1978) oli abielus Kristov Parktaliga (eestistati Palmiste) , kellega oli 2 last: Erika (2.10.1925), elab Jõhvi lähedal; Ernst (1.5.1927–1.5.1990) . Kummalgi ei ole lapsi . Aliide elas Piumetsas .

- Magda-Helene (12.2.1902–10.5.1949) oli abielus Jaagup Saarsaluga. Nad elasid mõnda aega Valgesillal, pidasid poodi. Sõja alguses läksid Surgu . Jaagup lasti maha 20.8.1941 Keskla talu heinamaal. Peres oli 4 poega: Felix (püüdis põgeneda Soome juba pärast sõda, see ei õnnestunud ja tagaajajate eest varjudes laskis end maha).

Rein elab Tallinnas .

Sulev ja Olev on sündinud 20.7.1938. Sulev elab Laupal Järvamaal. Olev elas Loksal, oli rätsep. Kuuldavasti surnud.

- Artur(25.1.1909) oli abielus Marta Koolmaniga Pärisealt. (13.11.1913–? suri Kanadas). Neil oli Eestis 2 last: Maimo (30 .12.1935) ja Jüri (19.1.1943). Kanadas sündis veel Enno .

- Amoretta (1911) oli abielus Eduard Vesilinnuga Muuksist. Neil oli 3 last: Ormi (1937), abiellus Helgi Tambergiga Kahalast Abramilt (Mäepealse Jakob Tambergi tütar). Lapsed Renee ja Kaja.

Imbi elab Tallinnas •

Ando elab kodus Muuksis.

Pärast Leena surma päris maja Aliide poeg Ernst, kes müüs selle Robert Perkile, see omakorda Valdur Kivimäele. (Vt Pohla).

Praegu elab Nõmmel Endla Kivimäe . Toeks ja alaliseks abistajaks on talle õepoeg Jüri Suur oma perega.

MP: VÕSUAASU-PIKAKOSE

Vaikse jõekääru ostis praost Aleksander Mohrfeldt (eestistatult Mäevälja) oma perekonnale. Ta elas 26.1.1857-8.7. 1938. Poeg oli kopsuhaige ja loodeti ta paranemist tervistavas maaõhus, kuid see lootus kahjuks .ei täitunud. Poeg Aleksander suri tuberkuloosi.

Praosti abikaasa Mathilde oli Jakob Hurda .tütar (16.9.1869–3.2.1952). Neil oli 2 tütar: Hildegard ja Helmi·(1892–1970).

Hildegard abiellus Piumetsast Joosep Parktaliga (eestistatult Põllaste, 23.5.1892-?). Nende ainuke tütar Helju (31.8.1923) oli 1. abielus ukrainlase Gitori Avdeiga. Poeg Aleksander suri 4-aastaselt, pere lagunes. Helju praegune perekonnanimi on Rääli. Ta elab Haapsalu rajoonis.

Hildegard ja Joosep elasid pärast abiellumist mõnda aega Võsuaasul, siis ostis praost neile Parksist Lepiku talu. Selle pidamisega jääd hätta, talu müüdi Meekast pärit Jakob Adamsonile (Aasumets) ja koliti Haapsalu lähisteale Kuijõele. Seal Hildegard surigj.

Võsuaasul oli aastate jooksul mitmeid elanikke, kuid 1960. aastal müüs Helmi Viitol kui ainuke pärija .maja "Filharmoonia" solistile Ellen Laidrele, kes koos 2 sõbrannaga olid siin suvitanud juba 1950. aastast. (Tiiu Täär, Alviine Tappel)

Helmi Viitoli abikaasa oli „Estonia” teatri juhtiv solist, bass Karl Viitol. Tema nimele, aga praosti abiga, ehitati kõrval asuvasse jõekääru Pikakose, mis sai pidevaks koduks .praostile ja tema abikaasale. Viitolid viibisid seal puhkuste ajal. Suviti oli seal alati-ka võõraid puhkajaid, peamiselt muusikainimesi.

9. märtsil 1944 sai Karl Viitol surma. Helmi tuli elama Pikakosele ja jäi siia oma päevade lõpuni. Tema juures elas peale oma ema ka ämm, kes hiljem viidi tütre juurde Tartusse (perekond Laanekask).

Üksi jäänuna müüs Helmi Viitoli osa Pikakose majast perekond Sundjale. Arvi (8.8. 1914-1985) ja Laine . (5.8.23-21.12.81) olid mõlemad autojuhid. Pikakosel elasid ka nende lapsed. Urmas, Merike ja Hannes (sünd. 13.7.41, 12.4.44 ja 16.2.52).

Urmas elab Põlva rajoonis. Tal on 1. abielust tütar Külli.

Merike on abielus Toomas Nirgiga. Neil on lapsed Raina, Hellar ja Tjorven.

Hannes on abielus Anne Kivisillaga Tapalt, neil on lapsed Lennart, Lenneli, Evert ja Simeoni.

Laine Sundja oli kauaaegne ekskursioonijuht ja ka oma kodus oli tal palju huvitavat näidata. Pikakose ajalugu tutvustab Hannes

Sundja.

MP: POHLA

Arvatavasti möödunud sajandi algupoolel tuli Pohlale (kas koduväiks?) Tõnu Parktal Raimikust. Raimikus olnud palju lapsi, need läinud laiali: pojad Pohlale, Klauksele, Pikapõllule, Haavikusse, Parksisse, Pikametsale, Arusse, ka koju Raimikule, tütardest üks abiellunud Pikaaidale, üks Tõdva-Kõndu, üks Soome, üks Surgu... Parktaleid oli siinkandis nimede eestistamiseni palju. Ka Mäepealsel ja Seljakul elasid veel Parktalid. Tõnu naine Mai olnud Uuetoalt. Neil olid lapsed Leena ja Johannes.

Leena suri noorelt. Johannes abiellus Kimbalust Liivapõllult pärit Natalie Lindemanniga. Neil oli 5 tütar: Natalie, Maria, Helena, Julie, Amalie.

- Natalie (Sameli Taali) abiellus Läänale Samelile Jaan Kivibergiga. Neil oli 8 last: Valter, Veera, Linda, Juhan, Maret, Gretchen, Ruth, Endel.

- Valter (eestitatult Valdur Kivimäe) elas 4.1.1909-24.7.1977. Ta abiellus Endla Markiga Haljalast. Viimane elukoht Vanakülas, Nõmmel, kus Endla elab praegugi. Endla on sündinud 13.9.1920.

- Veera abiellus Eduard Raidmaaga Läänalt, Metsaantsult. Ta suri varakult, järele jäi 4 last: Maimu (Joosani, elab kodus Metsaantsul, 2 last); Jaanus elab Tallinnas, abielus Sirje Paega Kõnnust, 2 last; August elab Tallinnas, 2 last; Ene elab Kohtla-Järvel, 2 last.

- Linda abiellus Sigulasse Joh.(?) Verneriga . Tal on 6 last:

(Ida, Linda , Milvi, Maila, Endel. Maie on surnud). Maila Tamm elab Kuusalus, Milvi Loksal, teised Tallinnas.

- Juhan oli 1. abielus Salme Kalaga, neil on tütar Viive Rüüt. Viivel on 3 last: Anti, Brit, Heiki.

- Gretchen abiellus Johannes Kaljuveega (Kladekant), nad elasid Rakvere lähedal Saustis ja kasvasid üles 3 poega: Enno (tal on pojad Ivar ja Peep); Jüri (poeg Tarmo, tütar Krista), Matti.

- Maret Randoja elab nüüd Kuusalus (enne Siberisse küüditamist Läänal Kuska talus) • .Arturil ja Maretel on 3 last: Villu, Jaan, Leina .

- Ruth abiellus Arnold Talpsepaga Mikupõllult, kust nad olid sunnitud 1953. a lahkuma. Asusid elama Vanakülla Mätlikule.: Seal elasid enne öde-venda Nõmmsalud. Talpsepad tulid Mätlikule koos Arno ema Leena-Marie (2.2.1881-30.09.1964) ja 4 lapsega:

Ellen (Järve, 8.5.47, tal on pojad Alo ja Kaido, elab Kosel)

Marja (Lippard, 19.2.49 , tütred Tiia ja Tiivi, elab Rakveres.)
Lembit, 3.9.50, pojad Tõnn ja Mikk, elab Tallinnas
Rein, 28.2.52, lapsed Tarmo, Terje, Pille, elab Tallinnas
Endel, 24.5.55 - sündis Vanakülas. Ta elab Tartus, lapsed Edit ja Berit.

Arnold Talpsepa vend Ervin ostis Õuema, pärast tema surma suvitab seal abikaasa Ester ja pojad Tiit perega ja Tõnu. Estri vend Heino Sildam ostis Kivimäe ja suvitab seal abikaasa Erika ja poeg Tõnise perega.

Arnold Talpsepa õde Aino on abielus Kuusikult Aleksander Niilisega, nad elavad Rootsisis. Poeg Olev sündis Eestis 1942.

- Endel Kivimäe elab Paide lähedal Kriileväljal. Tal on pojad Villem, Peeter, Tõnis ning tütar Lia.

- Maria oli vanuselt teine. Tema oli 2 korda abielus. 1. abielust Johannes Kivibergiga on tütred Anete ja Magda (Vt Seljaku) . 2 . abielus oli ta Adamsoniga Meekast . Nad ehtasid Loksale maja, seal elab tütar Magda Freimann.

- Helena (Leena , 21.1 .1883- 30.12.1973) elas Mäepealsel (Vt)

- Julie (1889-28.10 .1957) jäi koju , abiellus Jakob Adamsoniga Altoalt (17.1.1883- 15 . 10 . 1962) . Neil oli 3 last:

- Amanda (15.10. 1921:· abiellus Valter Rebasega. Kuusalust. Neil

On tütred Juta (17 . 5 , 1949, abielus Linkvist . Lapsed Diana Rebane -tal on poeg Joonas - ja Argo; elab Kuusalus) ning Endla (14.2.53, lapsed Ahti ja Kadi Luhakivi, elab Metsavahil).

-Arnold (eestistatult Arumäe ,1923 -? hukkus Saksa sõjaväes)

- Helga (Kirotsk , 30.3.1926- 6.1988) elas Kuusalus. Tal on tütar Krista , Kristal poeg Kaspar (1986).

- Amalie abiellus Sigulasse Jaan Talbakiga. Nad olid küüditatud Siberisse, kus mees suri. Maali tuli koju Pohlale, elas surmani siin (1887-1975).

Pohlal elab Amanda üksinda.

MP: SELJAKU

Seljakul elasid Parktalid. Koha ostis Kaarel Parktal, kes abiellus Inna Kumpmanniga. Anna oli olnud abielus Jaan Kiviperkiga, kellega tal oli 4 poega: Johannes, Jaan, Julius, Aleksander. Jaan Kiviperk olnud ehitusel brigadir või künnik, ei tulnud toime ja ta poonud end üles. Anna pidanud Tõldjõe kõrtsi, aga pärast mehe surma jäänud sinna poeg Aleksander. (Sama Aleksander pidanud ka Valgejõel poodi, ilmselt hiljem). Aleksander olnud Klaukse Leena tütre Leonore isa.

- Johannes abiellus Pohlalt Maria Parktaliga (Vt Pohla).

- Jaan abiellus Klaukselt Kati Parktaliga. Neil oli 3 last:

- Selma (suri noorelt - kukkus lakast alla).

- Eduard (läks elama vist Kohtla-Järvele, suri 1940)

- Marie abiellus Eduard Joosaniga (Joonsalu). Neil oli tütar Vaike (26.3.1935). Vaike abiellus Toivo Padiasaarega, neil on tütred Alne ja Eilike. Alnel(Mikfeld) on pojad Rasmus ja Morten, Eilikesel (Helberg) Jaan ja Risto).

- Julius oli 1. abielus Leena Parktaliga, neil oli poeg Voldemar (1898-1958). 2. abielus oli Julius Tagaväljalt pärit JulieMarie Parktaliga, kellega oli 4 poega: Richard, Endel, Robert, Erner.

-Richard (eestistatud Kivesoo, 12.2.1910-1944) läks mobilisatsiooniga Punaarmeele, hukkus)

- Endel (10.10.1913-11.10.1975) oli abielus Linda Niinbergiga, neil oli tütar Milvi (15.12.1942). Milvi mees on Heldur

Olev, neil on tütreid Pille ja Helle.

- Robert elas 12.3.1918-11.1941.

- Erner abiellus Elma Onniga, kes oli sõjapogenik Leningradi oblastist. Neil on 5 last: Lembit, Linda, Leo, Vello, Andres.

- Lembitu naine on Lea Vaher, lapsed Indrek ja Merlin.

Linda mees on Ahto Agar, lapsed Merle, Margus, Marek.

Leo naine on Ülle Raudla.

Vello naine on Liivi Maivel.

Andrese naine on Katre Suurloo.

Erner on sündinud 16.4.1922, Elma 31.3.1928.

Kaarel ja Anna Parktali abielust sündis 3 last: Jagup, Juuli, Magnus

Sooäärse, ka Suoiarse

MP: (PIKAPÖLLU)- SOOÄÄRSE - PIKAIDA

Varem oli ilmselt üks rendikoht' - Pikapõllu, mis kohtade müümise ajal kolmekss jagati. 5 ha ostis Mart Rumberg, sellest sai Sooäärse.

Tema vend Gustav Rumberg sai Pikaaida ja (ilmselt) õemees Jakob Parktal Pikapõllu.

Pikapõllu Jakob oli Klaukse taadi vend. Kolmas vend oli Koplil, see maja asus Klaukse vastas üle tee. Koplilt oli pärit Joosep Parktal, kes langes Vabadussõjas.

Pikapõllul oli 5 last; Aleksander, Julius, ?, elas Loksal, Nete ja Aliide. Aliide jäi koju, tema poeg oli Heldur. Pärast ema surma võeti ta Klauksele.

Sooäärse oli samuti 5 last: Martin, Juuli, Gustav, Johannes, Meeta.

Martin (Rausalu) elas Kivimäel ja hiljem Väljaotsal. Juuli abiellus

Jakob Aasaga, elas ka Valgejõe-Kuusikul, Uueteal, Abramil, hiljem Loksel, Tallinnas vennatütred Ene juures. (Vt Väljaotsa).

Gustav abiellus Elfriedega Joaveskilt, neil oli 2 poega.: Endel ja Evart. Endel läks 1944 välismaale, elab Rootsis. Evart elab Rapla kandis. Tal on 3 last. Perekonnanimi on (eestistatult) Randveer.

Johannes abiellus Leeni Patööriaga Joaveskilt, elavad: Pillapalus.

Meeta suri 16-aastasena.

Pikaaida Gustavil ja Kattal (eestistati Kärkna) oli samuti: 5 last . Robert, Marie, Ella, Emilie, Hindrek.

Robert elas abikaasa Melaniega (Meeta) mõnda aega. kodus.

Marie abiellus Vösule.

Ella abiellus Parksist Valter Luksuga Tammelt. Neil on 3 poega.

Emilie abiellus Mursisse Kasele Sambergiga (eestistati Salumets)

Neil on 7 last.

Hindrek elas kaua kodus, siis elas Niidil. Tema poeg on Villi Saaberg.

Et Pikaaida oli tühi, müüdi see 1953.a. Surust pärit Johannes Toomejõe. (17.7.21) .

Tema naine oli Irlanda (hüüti Naida), Laanepuu (28.3.20-20.2.62), lapsed (Ilse (20.8.48) ja Maimu (Ilves; 2.5.52). Nende juures elas Naida tütar Asta Laanepuu.

Pikaaidal elab Ilse pere: lapsed Taimi ja Priit , vabaabielumees Rein Lindvee ja lapsed Piret, Tõnis, Piia ja Tõnu Lindvee.

Sooäärse ostis Alfred Kivi, see on suvekoduks.

Pikapõllu on lagunenu.

MP SÖEAUGU

Koha ostis Paul Tombach (Valgejõe- Kuusiku Marie 2. mees). Tema andis selle edasi.

Johannes Sandbankile (eestistati Saarela) Pärisealt. See oli piiritusevedamise eest

vangis istunud, pere oli suur ja asus Sõeaugule. Johannese (18.1.1881-1966?) ja Elviine (8.5.1879-8.9.1970) lapsed olid:

- Olga, .abielus Eduard Kapteiniga Laiakult, lapsed Ella ja Harry.
 - Aleksander, abielus Berta Patööriiga Joaveskilt, lapsed Laine, Veera, Valter, Otto, Aide (Arva, elas ka Sõeaugul).
 - Elfriede, 1.abielus August Laanepiga, 2. Gustav Naaniga. Elas Laanes ja Paunamäel.
 - Johannes (17.2.1910) abiellus Selma Valgiga Kaasikult (5.3.13).
Pojad. Vambola ja Vello. Lahkusid 1944 Rootsi, kuuldavasti on kõik surnud.
 - Miralda, abielus August Vasega Loksalt. Lapsed Pilvi ja Lembit.
- Sõeaugu maja müüdi sovhoosile ja mõnda aega oli see läbirändajate peatuspaigaks.
1973.a. ostis maja Aaga Kalamets (I4.3.J927), kes asus siia 7 lapsega:
- Sirje,(abielus Mart Roopaga Vihasoolt, lapsed Merje, Marek)
 - Arvo (23.5.59), elab Kuusalus
 - Tarmo (30.10.62), elab Sõeaugul
 - Koidula (1965 , poeg Janek), elab Kuusalus
 - Leili (1965) elab Kuusalus.
 - Helda (Kangust), poeg Mattias.
 - Aita (Tomingas)

MP: TAGAVÄLJA (POHLA-KAARLI)

Tagavälja on tegelikult osa endisest Pohla kohast. Pohla peremees Johannes Parktal andis õiguse osa koha ' ostmiseks oma onupojale Kaarel Parktalile, kes enne oli elanud Arus. Kaarli naine oli Mai .

Kaarlil ja Maiel oli 5 last: Julius , Juuli, Eduard, Piine, Elli.

Julius jäi koju peremeheks. Ta abiellus oma täditütrega Idaga ja neil oli 2 last: poeg Einar (18.10.1918 - ? Hukkus Punaarmees).

tütar Elfriede (29 .6.1913–6.5 .1939) . Ta abiellus Paul Mitiga ja neil on 2 tütar: Urve ja Hirja.

Urve (14.9.1950) abiellus naabertalust Väljaotsalt Enn Rausaluga (1.3.1944). Neil on tütreid Kairi ja Kai.

Hirjal on 2 last:

Julius eestistas perekonnanimeks PAJUR, Elfriedest sai Aime.

Julius elas 2.7.1879- 8.8.1962, Ida 30.8.1890–28.1.1973.

Juuli abiellus Kivibergiga Kembolt (Klaukse Leo Kivibergi vanaema.)

Eduard elas Kosel. Piine elas Kembal Härgallikal, abielus Neitoviga. Hiljem kolis see pere Kosele Eduardilt päritud majja.

Elli abiellus Kolgakülla, tema perekonnanimi oli Adamson, eestistatult Arvisto.

MP: TOHERNIIDI-UUSTALU

Esimene Luks tuli Läänemaalt Velise vallast. Vennad läksid Parksisse Tammele (Laur) ja Kolgakülla Tihualusele.

Kõnnu mõisalt ostis Toherniidi koha Joosep Luks (29.4.1853–5.10.1942). Ta oli abielus Liisuga (pärit Kemba külast Arust) .

Neil oli kaks last: poeg Joosep ja tütar Amalie .Joosep abiellus Saueaugult Leena Einsoniga , sai endale pool kohta (Uus talu) .

Neil oli neli last: Hilde (15.12.1917), elab Kasaris), lapsi ei ole; Erna (elas Raasikul, lapsi ei olnud); Herbert (24.2.1913, elab Kanadas Torontos); Elvi (24.6.1920–24.3.1984).

Herbert abiellus Ella Bergiga Kärgalt (23.8.1914), neil olid lapsed Milvi (26.1.1940) ja Tooma (1.5.1942).

Elvi abiellus Julius Antoniga (16.10.1912–21.12.1961), neil oli 5 last: Ello (22.10.1945); Milvi (24.4.1947); Reet (25.2.1949); Sirle (3.3.1952); Kalle (2.2.1955) .

Nii Joosep kui Leena surid noorelt, lapsed olid üsna väikesed. Talu ja lapsed võttis oma hoole alla Toherniidi koduväi Karl Epner (18.11.1888–6.11.1956). Kui Herbert sai täiskasvanuks, sai ta isatalus peremeheks. Õed elasid abiellumiseni kodus.

1944. a . sügisel lahkus pere esmalt Soome, kuhu Herbert oli läinud juba veebruaris Saksa mobilisatsiooni eest. Seal asuti esmalt Rootsi, hiljem Kanadasse.

Koju jäi noorim õde Elvi. Ta töötas kolhoosis. Pärast Elvi surma elasid Uustalul tema tütre Reet ja Ello oma peredega.

Reet abiellus Väädimetsalt pärit Jaan Teesaluga, neil on viis last: Mati (14.10.1967); Riho (7.4. 1969); Anne (10.9.1975); Pille (18.9.1977); Ülle (1980). Ello abiellus Ülo Lõukesega (21.1.1950) . Tal on tütre Marje Anton (21.7.1970); Merle Lõuke (10.7.1977); poeg Üllar (12.1.1979)

Ello elab kodus. Milvil on 4 last: Kalvi, Kalev, Karin, Marek Kurs.

Sirle Toomejõel on Argo, Rainer, Janar. Kallel on Kaido ja Lauri.

Toherniidile jäi Joosep Luksu tütar Amalie (1.1.1891–2.11.1983) . Tema abielust Karl Epneriga Surust Kaalikapõllult sündis 4 poega: Sigort (1916) , abielus Saale Rumbergiga Soosillalt Mudametsalt. Neil on kaks tütar – Marge ja Reeve. Marge elab Hiiumaal, tal on 2 last. Reeve hukkus traagiliselt, tema tütre Kristiina kasvasid üles Sigort ja Saale.

-Aarend (1918–1928)

- Ernalt (5.2.1920)! Oli abielus Ernaga , neil oli 2 poega.

Tiidul on lapsed Taiv, Rainer, Tõnu ja Pille (2 abielust).

Raivol on Edith ja Indrek.

- Elret (3.7. 1925) on abielus Ilse Möldriga . Neil on tütar Ene, kes oli abielus Andres Luhakiviga Valgejõelt. Ene kasvatab 4 last – Aiver , Airike, Ardo, Alvar.

MP: UUETOA

Seal elasid juba möödunud sajandil Esvalderid. Hindrekul oli 6 last: Joosep, Hindrek, Miina, Maali, Juuli, Taali.

Hindrek oli haige, suri noorelt. Juuli ja Taali olid küll abielus, aga lapsi ei olnud . Miina abiellus Johannes Ingliskokaga, ehitasid maja Männipõllule (praegu hävinud) . Juulil oli vallaspoeg.

Johannes (19.5.1856- ?) ja Miina (4.2.1861) Ingliskoka lapsed:

- Joosep (sai surma Esimeses maailmasõjas) . Tal oli tütar Linda.

- Natalie (elas ranna pool, pole midagi teada)

- Amalie (elas Rapla pool, abielunimi Tamberg)

- Julie (elas Joaveskil koos Eduard Esvalderiga. Kuuldavasti läks vanadekodusse)

- Johannes (1.5.1902–?)) abiellus Parksist Kadapikult pärit Maali Mikenbergiga (29.1.1894). Said Kadapikult maatüki, ehitasid Kaeraaia. Nende tütar on Saima Laanvee (29.12.1929) . Pärast vanemate surma müüs ta Kaeraaia Aiki Kirsfeldtile, kelle pere seal praegu elabki.

Joosep Esvalder (22.11.1870–1.8.1952) jäi koju peremeheks, abiellus Maria Rumbergiga Pikaaidalt (3.7.1868–1941 ?). Neil oli 9 last: Villem, Alma , Juuli, Liine, Rudolf , Marta, Helena (Leeni), Leida ,Linda. :Sellel perekonnal on palju järeltulijaid.

- Villem (eestistatud Eesmäe) abiellus Kaasiku Juuliga (Valk).

Neil olid lapsed Aleksander (läks sõja ajal miini otsa), Felix, Kalju, Helmut, Sulev, Loore, Helje

- Helmut elas Kaasikul, kuhu ta võeti kasulapseks. Kui tema tädi sinna abiellus, ajas ta poisi ära. Helmut suri noorelt.

- Sulev elas mõnda aega Uuetoal koos naise Alicega (Joaveskilt Paelt – Heinsalu) ja tütar Silviga (1944). Elab Tamsalus.

Teised lapsed ei ole Vanakülas elanud.

- Alma, (abielus Vassili Odariga) elas mõnda aega Nõmmeveskil, hiljem Jõhvi lähedal. Tal olid lapsed Agnes ja Heldur.

Agnesel on poeg Urmas.

Heldur elab kuuldavasti Moskvas, lapsi ei ole.

- Juuli (ab. Huusmann) elas Tallinnas. Tal oli poeg Kalju , see suri noorelt . Neil olnud kondiitriäri , see natsionaliseeriti j a Juuli jäi vaimuhaigeks. Suri varsti.

- Liine oli 3 korda abielus. Esimene mees oli Ludvig Janter.

Neil oli poeg Erni (eestistatud Järvisoos, hilisem tuntud raadiomees, kauaaegne "Põllumeeste tunni" tegija). (22.2.1922)

Pärast Ludvig Janteri surma 1933.a. abiellus Liine Kaasiku-peremehe Gustav Valgiga, kellega tal oli üks poeg - Arvo (20.11.38).

Arvo elab Püassis, tal on abikaasa Ella ja tütar Lea (Karik).

Leal on tütar Katre (1988).

Liine 3. mees oli Elmar Punnar, pärit Tartumaalt, kuid elas juba enne sõda Nõmmeveskil. (Vt Kaasiku).

- Rudolf (eestistatult Eesvald =Esvald, 22.7.1901–22.06.65) oli abielus Leonore Parktaliga Klaukselt–Pajult (Saueaugu vastas oli väike maja, mis hiljem viidi Surgu). Nad läksid Surgu elama, ostsid Lilleoru koha. Rudolfil ja Leonorel oli 4 last:

- Viljam (25.9.24–3.3.69), elas Klauksel koos vanematega

-Ralf (1.2.29–) oli abielus, poeg Toomas on sündinud 1959. Elas Tallinnas.

-Õie (1933) on abielus Haljand Metsamiga.Neil on 2 tütart:

--Ülle (Vannes), tütred Pille ja Triin

--Anne (Seppo), lapsed Mari-Ann, Priit-Jüri ja Mari-Liis.

-Kullol (1940) on tütar Eda

-Marta (23 .11 .04 - ?) abiellus Kõnnust Laiapärnalt Eduard Murakaga, neil oli 4 poega: Ülo, Leonhard, Ilmar, Tiit.

-Ülo elas Tallinnas. Tal oli üks tütar.

- Leonhard (Leo) elas kodus, oli üksik

- Ilmar abiellus Asta Petersiga. Neil on 2 poega, elavad Loksal

- Tiit elas mõnda aega Tallinnas, hiljem kodus Laiapärnal. Tal on 3 last.

Selle pere lapsed on peale Ilmari surnud.

-Helena (Leeni) Heinoja elas pikka aega Pikajärvel oma suure perega. Tal oli 8 last: Silva, Helve, Vaike, Raul , Õile, Kalev, Eha, Lille. Pärast Helena surma läks ta mees Kustav Loksale elama.

Nüüd on ka tema. surnud.

- Silva (Karu) elab Loksal, lapsi ei ole .

- Helvel on tütar

- Vaike elab Vösul, tal on 2 poega

Raulil on tütar

- Õilel on tütar ja poeg. Elab Loksal, perekonnanimi Karu .

- Kalev elab Loksal, tal on samuti tütar ja poeg.

Ehal ja Lillel on kummalgi 2 l last .

- Leida abiellus Sigulast Jakob Vellmanniga . Neil oli 4 last:
- Kaupol on 2 tütart
- Ennol on 2 poega: Urmas ja Heiki. Urmasel on 1 lapsed Gert ja Katre.
- Tiit on 2 tütart.
- Toomasel on üks poeg Siim.

-Linda. oli noorim tütar . Tema abiellus Lõõtsa perepoja Bernhardiga (Pärni)Neil oli poeg Mati. 1944.a. lahkusid ka nemad, elavad Kanadas Torontos. Mati on abielus inglannaga, tal on pojad Villem ja..

Pärast naise surma jäi Joosep üksinda elama. Elu lõpul oli ta pime, Liine käis teda aitamas. Mõnda aega elas uuetoal Sulev oma perega, siis Juuli ja Jakob Aas ning veel juhuslikke inimesi.

'Pärijatelt ostis maja Felix Sõgel, kes on selle ümber ehitanud ja korda teinud ka kõrvalhooned. Felix ja Valve Sõgel on Uuetoal olnud juba 23 aastat.

MP: VÄLJAOTSA

On osa endisest Klaukse kohast. See müüdi endisele mõisa kupjale Magnus Luksule. Tema naine oli Madlena (rõhk 1. silbil) , neil olid kaksikud lapsed Johannes (6.8.1895-2.1.1966) ja Emilie (suri närvihaigias). Johannes abiellus pärast sõda Saaremaalt pärit Veera Ligiga, kellel oli poeg Heino (1.12.1925). Veera sünniaeg oli 5.1.1908, suri Tallinnas, kuhu ta kolis pärast talu müümist RAUSALU perele.

Martin Rausalu (end . Rumberg , 24.10.1905–25.11.1965) oli pärit Sooäärselt , abielus Elfriede Kiilströmiga Kolga- Aablast. Neil on 3 last: Maila, Enn, Ene.

Maila (17.9.1938) oli abielus Ülo Kooriga. Sellest abielust on lapsed Maire (1961, tal on tütar Sigrid), Maret (Kase , 1962 , poeg Kristjan), Maarika, Meelis.

2. Ants Lepikuga, lapsed Andrus , Heli, Kalev, Margus.

Ene (27.1.1947) on abielus Ants Kadastega Mäepealselt. Neil on 2 tütart: Kaja (6.11.1969) ja Karin (5.11.1973).

Valgejõe küla

MP: LAHJA-LAANEVÄLJA

Lahja talus elasid Suvinõmmed. Joosepil oli palju lapsi: Meeri (Laisaar Surust), Elli (Laisaar Läsnaalt Margalt), Leeni (Aasumets Uuskülast), Johannes (suri noorelt) , Kristof ja Joosep. Viimaste vahel jaotati koht, Joosep jäi Lahjale ja Kristof sai teise osa - Laanevälja.

Joosep abiellus Kolgakülast Meekalt pärit Iida Adamsoniga. Neil oli 4 tütart ja 2 poega: Ada (15.9.22, poeg Lembit 21.9.44), Asta, Erika (1925-1940), Renaldo (19.4.28–17.9.85 , oli abielus Milvi Ristmäega Joaveskilt, poeg Sulev 10.6.56; elasid Kaldal); Silvia elab Lahjal koos Heino Rietmäega, lapsed Veiko ja Mare; Roland elab Parksis Kiigemäel, abielus Astrid Lillepruuniga, lapsed Penno ja Ülle.

Kristof abiellus Läsnaalt Tõnikse talust Liisiga. Neil olid lapsed Anaste (Loona Klaus), Edgar (1941.a. mobilisatsiooniga läks Venemaale, langes Sõrve sääre dessandil 1944); Eeri (läks tehasega Venemaale, suri ilmselt Leningradi blokaadis), Richard (oli Saksa sõjaväes, sai rindel surma), Olev (elab Tallinnas).

Lahja Iida elas 10.2.1896-1.9.1971. Oli 2. abielus Voldemar Vikkindiga,

kuid elasid lahus.

Laanevälja müüdi võõrastele suvekoduks . Omanik on Klavdia Milovidova.

MP: LÕÖTSA (Lõõtsoja)

See oli Loobu mõisale kuuluv metsavahikoht. Taluna müüdi alles Eesti Vabariigi aja1, mil selle ostis Villem Epner (15.3.1881–31.8.1962). Ta oli abielus Marta-Marie Langeprooniga Surust (mõisa metsavahi tütar, elas 13.2.1881-28.12.1975). Neil oli tütar Herta (1905), abielus Paul Kruuspaniga (5.5.1905–22.2.1975). Poeg Renee sai surma 9.märtsi pommitamise ajal 1944. Herta elab üksinda Lõõtsal.

Poeg Bernhard abiellus Uuetoalt pärit Linda Esvalderiga (29.3.08 ja 12.2.13). Nende poeg Mati on sündinud 18.3.1943. Perekond lahkus Eestist 1944, elavad Kanadas Torontos.

Enne Epnereid on Lõõtsal metsavahiametit pidanud mitmed pered. Üks oli Jürgensite pere (Jüri Jürgens, kelle järeltulijaid on Läsna).

Jüril olid tütre Liina (Valsiner) , Ann (Kiviberg - abiellus Sameli Abramiga , elas 1849–1943; poeg Jaan oli Pohla Taa'i mees. Vt Pohla).

Kai (Leismann) abiellus Karulasse, ostsid talu Aavido-Ajavido külasse. Tal oli 3 tütar, kellest Maria on Endla Mark-Kivimäe ema).

MP: SAUEAUGU

Koha ostsid Heinsonid. Nende perekonna ajalugu on aga teada varasemast ajast.

Heinsonid elasid Laane talus. Jakob Heinson võis olla sündinud 1820.aasta paiku. Tema naine oli Mai Lindvest, pärit Loksa külast Lauaveski talust. Nende poeg Jakob (15.4.1854–5.4.1886) oli abielus Raimiku talust pärit Liiso Parktaliga (3.1.1854–13.10.1938). Nende poeg Jakob (17.9.1882–22.2.1961) oli sündinud Laanel, aga pere kolis Saueaugule pärast Liiso õe ja õemehe lahkumist Venemaale, kuhu Kuusalu talupojad olid ostnud Simititsa mõisa. -Saueaugul elnud Mart Volman oli üks maakuulajaist ja maaostjaist. (Simititsas oli maa keskmiseks hinnaks 38 rubla tiin, samal ajal Eestis 66 rubla ringis.

- Andmed Leili Valgult saadud käsikirjast Simititsa ajaloost 1884–1943).

Pärast mees Jakobi surma abiellus Liiso mehe vennaga - Mikk Heinsoniga. Mikk ostiski Saueaugu koha , mille päris võõraspoeg Jakob.

Jakobil oli õde Helena , kes abiellus Uustalule (Vt Uustalu) ja vend

Gustav. Gustav abiellus oma tädi tütreaga, Simititsast Maria Volmanniga. Neil oli 2 poega; Endel ja Edgar. Endel töötas Tartus arstina,

Edgar elab Torontos. Ta õppis teoloogiat veel vanas eas.

Gustav ja Maria pidasid Valgejõel poodi, hiljem ostsid Kembale Lilleoru talu.

Jakob jäi Saueaugule. Ta abiellus Abramilt pärit Helene Limbergiga

(17.12.1888-1960). Neil oli 4 poega: Evald, Arved, Ilmar, Olav. Kõik lahkusid Eestist 1944. Ilmar elab Kanadas (on Eesti aukonsul), teised Rootsisis. Evald on surnud. (Sünd.24.1.1909).

1943. aastal tulid Saueaugule sõjapõgenikena Erna Replik (7.4 .1906–9.1.1980) tütarde Alne ja Leiliga. . Erna oli omal ajal Saueaugult lahkunud Mart Volmanni tütre tütar, Saueaugu Jaagupi täditütre tütar. Nad elasid Leningradi oblastis Simititsas , kust sakslased nad ära ajasid. Erna oli sündinud Puns, 1. abielus Replikuga (mees arreteeriti 30-ndate aastate lõpus), 2. abielus Rongaga.

Alne abiellus Aldo Palusooga, tal on poeg Raul, pojatütar Leili abiellus Harald Valgiga Valgesillalt, neil on 2 poega: Jaan ja Tiit . (1965 ja 1966). (Vt Valgesilla)

MP: VALGESILLA

Koha ostis Jakob Viikmann. Ta oli abielus Emiliaga (30.10.1878–7.11.1959). Neil oli 2 tütart: Leida ja Salme.

Viikmannid pidasid väikest poodi ja teemaja. Pagaritoodete tegemiseks ehitati üle tee väike maja (nimetan Viikmanniks).

Leida abiellus Kaldalt pärit Johannes Valgiga. Neill oli 4 last: Juta, Harald, Olev, Sirje. Nad ostsid endale talu Surgu ja läksid sinna elama. 1953.a., kui Suru küla hävitati, tulid nad Valgejõe tagasi, asusid elama suurde majja. Vahepeal oli selles elanud palju perekondi, näiteks Saarsalud (kes ka poodi pidasid, Lillepruunid, mingi mustlaspere (Pajevt 'sikud?)).-Leida elas Johannes ?

Juta elab Tallinnas. perekonnanimi Teramäe.

Harald elas Valgejõel, kuid rohkem naise kodus Saueaugul.

Olev elas, hukkus liiklusavariis.

Sirje elab Tallinnas.

Valgesilla maja on müüdnud puhkebaasiks Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi Projekteerimisinstituudile.

Salme abiellus Kose poolt pärit Julius Valt' iga. Neil olid lapsed: Õie, Eha, Mats, Julius (31.7.1902-) arreteeriti pärast sõda ja pere küüditati 1949.aastal Siberisse. Kõik tulid tagasi, aga elama asuti väikesesse majja koos ema Miiliga, kes seal oli elanud juba pikka aega (Miili teine mees oli Luuken Joh.)

Õie abiellus Vello Viidega, neil on lapsed. Aivar, Anne ja Katrin.

Eha oli abielus Juhan Linnasega, neil on pojad Raivo ja Tiit.

Raivol on tütre Eneli ja Merili.

Mati suri vallalisena.

MP: VESKI

Selles peres on mitu põlve elanud Niilised. Nimi arvatakse tulnud Soome Nilsist. Esivanem tulnud Tammio saarelt. Kas Toomas?

Ig tahes Tooma poeg Joosep elas juba Veskil. Tal olid lapsed Isak, Elias, Mihkel, Jaan, Kristiine, Ann-Leena ja veel 2 tütart.

Jaan jäi Veskile peremeheks, seal elas ka Isak.

Jaani lapsed olid Maria, Miili, Anton, Johannes. Viimane jäi koju peremeheks.

Isakil olid pojad Kustav ja Villem. Kui Kustav abiellus Kai Lindvestiga, osteti talle Vanakülas Kuusiku talu (ilmselt äia rahadega)

Vend Villem tuli kaasa, töötas talus. Siis aitas Kustav tal ehitada Kärge vastu maja (Õuemaa), kus Villem elas naise, Poulina Elstrukiga (Villu Liine). Villem 21.4.1878–9.1.64, Liine 23.7.1891-1962

Kustavil ja Kaiel olid pojad Artur ja Aleksander. Artur abiellus Meekast pärit Terese Adamsoniga, neil olid tütre Mall ja Mai. 1944 lahuti Rootsi, seal sündis Kai-Juliine.

Aleksander elas Kuusikul. Tema abiellus Mikupõllult Aino Talpsepaga,

1942 sündis poeg Olev. Ka nemad, elavad Rootsis.

Kustav uppus Lihuniiti 1946–7?. Naine sai mõne aasta pärast loa minna laste juurde Rootsi. Seal ta ka suri.

Veski Johannes abiellus Almaga Võsult. Neil olid lapsed

-Amanda (mees Viktor Krimm, lapsed Luule, Heiki, Paavo)

Luule on abielust Tõnurist.

Heiki on abielus Lemme Taliga. Neil on 3 last: Andra, Henri, Edvard

Paavol on tütar ja poeg.

- Herman 21.4.15-1988. Tema tütar on Maie Teesalu.

- Verner (1906) oli abielus Maajaga (22.6.11–5.11.87). Neil on pojad Andres ja Pearu.
(28.3.47 ja 17.9.48–?)

_Raul (1911–1.12.46)

Helmut (1913–?) Ta oli pikka aega sunnitud end võimude eest varjama. Siis oli vangis.
Naine suri, vastsündinud poja Rauli jõudis Helmut üles kasvatada.

- Hilda (23.7.07) oli abielus Toivo Järvilaga. Neil on lapsed Aarne (1938) ja Tiiu (1940).

Aarnel on 2 tütart, Tiiul üks.

Verner ehitas endale maja Narva maantee äärde - Sillamäe.

Veskil elavad Hilda ja Aarne, Raulil on seal suvila.

Heiki ehitas valmis äia alustatud maja Lõõtsa lähedal - Meelespea.
